

15 TEMMUZ DARBE GİRİŞİMİ VE DENİZLİ*

15th JULY COUP ATTEMPT AND DENİZLİ

Tahir KODAL**

KODAL, Tahir, (2018), "15 Temmuz Darbe Girişimi ve Denizli", , Belgi Dergisi, C.2, S.16, Pamukkale Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, Yaz 2018/II, ss. 790 – 819.

Öz

Bu çalışmada; 15 Temmuz darbe girişimi sırasında Türkiye’de sık sık gündeme gelen, tartışılan ve darbe girişiminin önlenmesinde önemli bir yeri olan Denizli konu edilmiştir. Çalışmanın giriş kısmında; konunun daha iyi anlaşılması amacıyla 15 Temmuz Darbe girişimi öncesinde iç ve dış politikada yaşananlar, darbeye giden süreç ve darbe sırasında yaşananlar ana hatlarıyla ortaya konulmuştur. Çalışmanın asıl kısmının ilk bölümünde; 15 Temmuz Darbe Girişimi karşısında Denizli’nin tutumundan, darbe sırasında Denizli’de yaşananlardan söz edilmiştir. İkinci bölümünde, 15 Temmuz Darbe Girişimi sonrasında yazılı ve görsel basından hareketle, Denizli’deki “Demokrasi Nöbetleri”nden ve Denizli kamuoyundan bahsedilmiştir. Çalışmanın sonuç kısmında ise bir takım yorum, değerlendirme ve sonuçlara yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: 15 Temmuz, Darbe, Darbe Girişimi, Denizli

Abstract

In this study; Denizli is the subject which plays an important role during the July 15th coup attempt and being frequently discussed in Turkey for preventing the coup attempt. At the beginning of the study; foreign and domestic policy experiences before 15th July coup attempt and processes before and after the coup attempt have been revealed with the main lines to be well understood. In the first part of the main study, Denizli's attitude towards and during 15th July coup attempt was mentioned. In the second part, "Democracy Watch" and public opinion in Denizli were mentioned with reference to written and visual media after 15th July coup attempt. In conclusion part of the study, an number of comments, evaluations and results are mentioned.

Keywords: July 15th, Coup, Coup Attempt, Denizli

A- GİRİŞ

Türkiye’de Cumhuriyet döneminde (1923-2017) pek çok darbe ve darbe girişimi gerçekleşmiştir. Bunlardan ilki; 27 Mayıs 1960’ta olmuş, iktidardaki Demokrat Parti Hükümeti iktidardan uzaklaştırılmış, Başbakan ve bazı bakanlar Yassıada Mahkemeleri’nce idam edilmiştir. 22 Şubat 1962’deki başarısız darbe girişiminin ardından, gerçekleşen ikinci askeri müdahale ise 12 Mart 1971’de hayata geçirilmiş, asker muhtıra vermiş, iktidardaki Süleyman Demirel Hükümeti istifa etmek zorunda kalmıştır. Bu bağlamda gerçekleşen üçüncü askeri darbe ise 12 Eylül 1980’de hayata geçirilmiştir. Türkiye’de gerçekleşen bütün bu darbeler, askeri müdahaleler incelendiğinde, iç ve dış gelişmeler dikkate alındığında, özellikle soğuk savaş sürecinde eksen tartışmaları bağlamında, Amerika Birleşik Devletleri ile Rusya arasındaki çekişmenin Türkiye’ye yansması şeklinde olduğu görülmüştür.

* Bu çalışma, Adnan Menderes Üniversitesi tarafından “27 Mayıs 1960’dan 15 Temmuz 2016’ya Darbeler, Geçmişten Günümüze Darbe Olgusu ve Millet Egemenliği Kültürü” adıyla 26-28 Mayıs 2017’de Aydın’da düzenlenen uluslararası sempozyumda aynı adla sunulan, basımı yapılmayan bildirinin genişletilmesiyle oluşturulmuştur.

**Prof. Dr. ,Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi, Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı, Kınıklı Yerleşkesi, Denizli, tkodal@pau.edu.tr, (orcid.org/0000-0003-0383-1195).

Türkiye’de 12 Eylül 1980 Askeri Müdahalesi’nden sonra da darbeler süreci devam etmiştir. Bu çerçevede 28 Şubat 1997’de Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel’in başkanlığında toplanan Millî Güvenlik Kurulu’nda “*Bölücü terörle mücadelede şimdiye kadar alınan tedbirler ve elde edilen sonuçları, Kıbrıs sorunu ve Yunanistan ile ilişkilerle ilgili durum, Anayasa ile Atatürk milliyetçiliğine bağlı demokratik, laik, sosyal hukuk devleti olarak belirlenen Türkiye Cumhuriyeti Devleti’ne karşı çağdışı bir kisve altında zemin oluşturmaya yönelik rejim aleyhtarı faaliyetler*”¹ değerlendirilmiş, iktidardaki Refah-Yol Hükümeti’ne irtica ile mücadele için 18 maddelik önlemler paketi kabul ettirilmiştir. Bu müdahale daha önceki askeri darbelerle göre daha yumuşak bir şekilde gerçekleştirilmiş, hatta “*post-modern darbe*” şeklinde nitelendirilmiştir.²

Darbenin post modern şeklini de gören Türkiye’de siyasete ve siyasetçilere “*Askerî Müdahaleler Süreci*” devam etmiş, 2007 Cumhurbaşkanlığı seçimleri öncesinde, 27 Nisan 2007’de Genelkurmay Başkanlığı’nın internet sitesinde 23:20’de Genelkurmay Başkanı Yaşar Büyükanıt tarafından kaleme alındığı dile getirilen bir basın açıklaması yayınlanmış, “*Türkiye Cumhuriyeti devletinin, başta laiklik olmak üzere, temel değerlerini aşındırmak için bitmez tükenmez bir çaba içinde olan bir kısım çevrelerin, bu gayretlerini son dönemde artırdıkları müşahade edilmektedir...*”³ denilerek, Türk kamuoyu yaşanan son gelişmelere ilişkin bilgilendirilmiştir.

Seçilecek Cumhurbaşkanının “*Cumhuriyet rejimine sözde değil öзде bağlı olmak ve bunu davranışlarına yansıtmak*” gibi bir niteliğinin ve görevinin olduğu ifade edilmiş, “*Türk Silahlı Kuvvetleri bu tartışmalarda taraftır ve laikliğin kesin savunucusudur. Ayrıca, Türk Silahlı Kuvvetleri yapılmakta olan tartışmaların ve olumsuz yöndeki yorumların kesin olarak karşısındadır, gerektiğinde tavrını ve davranışlarını açık ve net bir şekilde ortaya koyacaktır.*”⁴ denilmiş, bir anlamda, siyaset kurumunun ve siyasetçilerin bunu bilerek hareket etmesi gerektiği dile getirilmiştir. Ancak, siyaseti bu şekilde düzenleme çabası sonuçsuz kalmış, iktidardaki Adalet ve Kalkınma Partisi Hükümeti, Hükümet sözcüsü vasıtasıyla, gerekli açıklamaları yaparak yoluna devam etmiş, Abdullah Gül Cumhurbaşkanı seçilmiştir.

Yaşanan bu askeri darbeler, müdahaleler, muhtıralardan, Türkiye Cumhuriyeti’nin Avrupa Birliği’ne tam üyelik yolunda atmış olduğu adımlardan, sivil-asker ilişkilerinin normalleşmesinden, Demokratik Cumhuriyetin gelişim göstermesinden sonra, Türkiye’de darbe dönemlerinin geride kaldığına ilişkin bir görüş ortaya çıkmıştır. Mustafa Kemal Atatürk’ün istek ve ideali çerçevesinde Türkiye’de egemenliğin kaynağının millette olduğu, milletin de bu egemenliğini parlamento ve siyaset kurumuyla yürüttüğü noktasında toplumsal bir algı ortaya çıkmıştır. Bu yüzden, Türkiye’de darbeler döneminin sona erdiği anlayışı yaygın hale gelmiştir. Ancak, kısa bir süre sonra bunun bu şekilde olmadığı görülmüş, bu sefer Türkiye bu güne kadar denenmemiş bir yöntemin kullanıldığı darbe girişimi ile karşı karşıya kalmıştır.

15 Temmuz 2016 Darbe Girişimi’ni anlayabilmek için Türkiye’nin iç ve dış politikasında yaşanan gelişmelere bakmakta yarar vardır. Darbe girişimi öncesinde iç politikada yaşananlara bakıldığında, Türkiye’nin 12 Haziran 2007 tarihinde Ümraniye’de bir gecekonuda bulunduğu ileri sürülen bombalarla başlayan, “*Ergenekon Davası*” ile devam

1 [http://ayintarihi.com/01 Mart 1997/16.05.2017](http://ayintarihi.com/01_Mart_1997/16.05.2017).

2 Sina Akşin, “Siyasal Tarih (1995-2003)”, *Bugünkü Türkiye (1980-2012)-Türkiye Tarihi*, (Yay. Dan.: Sina Akşin), Cilt:5, İstanbul 2013, s.173.

3 “Genelkurmay’dan Sert Açıklama”, *Milliyet Gazetesi*, 28 Nisan 2007, s.1.

4 “Genelkurmaydan Çok Sert Açıklama” <http://www.hurriyet.com.tr/28.04.2007/16.05.2017>.

eden bir süreci yaşamaya başlamış⁵, bu süreçte Türk Ordusu büyük bir yara almış, daha sonra bu yaralamanın bilinçli bir şekilde yapıldığı, hatta “*orduya kumpas*”⁶ kurulduğu, daha sonra 15 Temmuz Darbe Girişimi’nin içinde yer alan “*Fetullahçı Terör Örgütü/PDY*”^{7*}’nin rakiplerini tasfiye ettikleri, Türk Ordusu’nu iç hesaplaşmaya sokarak Türk Devleti’nin kıta geçiş bölgelerindeki etkinliğini azaltmayı hedefledikleri anlaşılmıştır.

Dile getirilen bütün sıkıntılara ve muhalefete karşı, yapılan seçimlerde başarı elde eden, iktidara gelen Adalet ve Kalkınma Partisi’ni ve Recep Tayyip Erdoğan’ı iktidardan uzaklaştırmak amacıyla çalışmalar devam etmiş, 2013 yılına gelindiğinde Türk kamuoyunda “*gezi olayları*” olarak bilinen Taksim Gezi Parkı protestoları başlamıştır. Bu olaylar; İstanbul’un Beyoğlu ilçesinde bulunan ve sadece kamu hizmetinde kullanılmak koşulu ile tapuda İstanbul Büyükşehir Belediyesi’ne tahsis edilmiş olan Taksim Gezi Parkı’na “*Taksim Yayalaştırma Projesi*” çerçevesinde Topçu Kışlası’nın yeniden inşa edilmek istenmesi, bu kapsamda bazı ağaçların kesilmesiyle, 28 Mayıs 2013’te engelleme eylemi olarak başlamıştır.⁸ Kısa bir süre sonra bu eylemlerde “*Mesele sadece Gezi Parkı*” olmamış, uluslararası boyuta evrilmiş, destek bulmuş, hatta Birleşmiş Milletlerin Türkiye’ye müdahale etmesi dahi istenmiş, mevcut iktidarın düşürülmesi hareketine dönüşmüştür. Bu eylemler 30 Ağustos 2013’e kadar sürmüştür. Ancak, hükümet özellikle muhalefet partisi Milliyetçi Hareket Partisi (MHP)’nin vermiş olduğu siyasi destek ile bu olayları bastırmayı başarmıştır.

Türkiye’de özellikle Ergenekon Davası’nın sonuçlanması ve Silivri’deki tutukluların tahliye edilmesinin ardından, “*devlet içinde devlet*” ve iktidar olma gayreti içerisindeki Fethullahçı Terör Örgütü’ne mensup polis ve yargıdaki örgüt üyelerinin tasfiyesine girişilmiştir. İktidardaki Adalet ve Kalkınma Partisi Hükümeti bir taraftan da ordu içerisindeki “*orduya kumpas*” kuranları temizleme yoluna gitmiştir. Bu nedenle, devlet içinde yapılanmasını gerçekleştirmiş, daha sonraki darbe sürecinde Fethullahçı Terör Örgütü’ne mensup oldukları ortaya konulmuş olan İstanbul Cumhuriyet Başsavcısı Vekili Zekeriya Öz’ün koordine ettiği ve Cumhuriyet Savcısı Celal Kara ve Mehmet Yüzgeç’in talimatıyla 17 Aralık 2013’te birçok kişinin gözaltına alındığı büyük bir operasyon başlatılmıştır.⁹

Gözaltına alınan kişilere, “*rüşvet, görevi kötüye kullanma, ihaleye fesat karıştırma ve kaçakçılık*” gibi suçlamalar yöneltilmiş, dönemin İçişleri Bakanı Muammer Güler’in oğlu Barış Güler, Ekonomi Bakanı Zafer Çağlayan’ın oğlu Salih Kaan Çağlayan, Çevre ve Şehircilik Bakanı Erdoğan Bayraktar’ın oğlu Abdullah Oğuz Bayraktar, Halkbank Genel Müdürü Süleyman Aslan, işadamları Ali Ağaoğlu, Rıza Sarraf ve Fatih Belediye Başkanı Mustafa Demir’in de aralarında yer aldığı 52 kişi gözaltına alınmıştır.¹⁰

Bu operasyonlar 25 Aralık 2013’te de devam etmiş, Savcı Muammer Akkaş tarafından yürütülen soruşturmada 96 kişiye yöneltilen suçlamalar arasında “*suç işlemek amacıyla örgüt kurmak ve yönetmek, ihaleye fesat karıştırmak ve rüşvet*” bulunuyordu. Savcı Akkaş, birçok iş adamının da aralarında bulunduğu 41 kişilik gözaltı listesi hazırlamış, mahkemeden

5 “Ergenekon Davasında 5 Yılın Özeti”, <http://www.radikal.com.tr/25.07.2013/08.06.2017>.

6 “Yalçın Akdoğan: O Cemaat Orduya Kumpas Kurdu”, <http://www.hurriyet.com.tr/24.12.2013/08.06.2017>.

7 * Ankara Ağır Ceza Mahkemesine sunulan ve kamuoyunda FETÖ Çatı iddianamesi olarak anılan 6 Haziran 2016 tarihli ve E.2016/24769 sayılı iddianamesinde bu şekilde adlandırılmıştır.

8 “Gezi Parkı’nda Binlerce Kişi Bekliyor”, <http://www.milliyet.com.tr/30.06.2013/08.06.2017>.

9 Mahmut Hamsici, “10 Soruda: 17-25 Aralık Operasyonları”, <http://www.bbc.com.tr/turkce/haberler/16.12.2014/08.06.2017>.

10 “Sürpriz ‘Şafak’ Operasyonu”, <http://ayintarihi.com.tr/18.12.2013/08.06.2017>.

bazı iş adamlarının malvarlığına el koyma kararı çıkartmıştır.¹¹ Yaşanan bu gelişmeler, başından itibaren iktidardaki Adalet ve Kalkınma Partisi'ne ve Hükümetlerine destek veren "*Fethullahçılar*" arasındaki ilişkilerin kopma noktası olarak değerlendirilmiştir.

Türkiye bir taraftan da içeride 2009 yılında "*Oslo Süreci*"yle başlayan "*Çözüm Süreci*"ni başlatmış, bu bağlamda 16 Temmuz 2014'te "*Terörün Sona Erdirilmesi ve Toplumsal Bütünleşmenin Güçlendirilmesine Dair Kanun*"¹² çıkartılmış, 1984 yılından bu yana dış destekli PKK Terörünü ortadan kaldırmaya çalışmıştır. Ancak, 2 Ekim 2014'te Suriye-Irak tezkeresinin TBMM'de kabul edilmesinin ardından, PKK, KCK ve HDP'nin tutumu ve Kobani Olayları'nın protestosu için yaşanan olaylar nedeniyle, Türkiye Cumhuriyeti bu süreci sonlandırmak zorunda kalmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı, PKK'ya Güneydoğu'da özellikle Hakkari üçgeninde önemli ölçüde dış destek verilmesinin, PKK'nın şehir savaşlarına yönelmenin ve "*hendek savaşlarını*" başlatmasının ardından, Türkiye Cumhuriyeti Devleti-Hükümeti 24 Temmuz 2015'te Türk ordusu ve polisi PKK terör örgütünü silahla bastırma harekâtı başlatmıştır.¹³ Başta Diyarbakır-Sur, Mardin-Nusaybin, Şırnak-Cizre ve Hakkari-Yüksekova olmak üzere, PKK'ya karşı yürütülen operasyonlar başarılı olmuş, bölgede güvenlik sağlanmış, başta ABD'nin desteklediği Türkiye'yi "*Kürt Koridoru*" ile Ortadoğu'dan uzaklaştırma projesinin "*iç ayağı kesilmiş*", başarısızlığa uğratılmıştır.

15 Temmuz Darbe Girişimi öncesinde dış politika bağlamında gelişen olaylarına bakıldığında, Türkiye'nin adım adım darbe girişimine sürüklendiği görülmüştür. Türkiye'nin Ortadoğu'ya özellikle de Suriye'ye yönelik takip etmiş olduğu dış politika, Irak'ın kuzeyinden başlayıp Suriye'nin kuzeyinden devam eden ve Akdeniz'e ulaştırılmak istenen "*Kürt Koridoru*" projesi NATO üyesi olan Türkiye ile ABD arasındaki ilişkilerin bozulmasına neden olmuştur.¹⁴ Aslında Türkiye'nin Suriye'de "*iç savaş*" başladığında ABD-İsrail ile aynı söylem içerisinde olduğu, Suriye Devlet Başkanı Beşşar Esad'ın iktidardan uzaklaştırılmasını istedikleri görülmüştür. Ancak, kısa bir süre sonra DAESH Terör Örgütü'nün Irak'ta ortaya çıkması ve Suriye'nin önemli kısmını ele geçirmesinden sonra, ABD ve İsrail politika değişikliğine gitmiş, hatta hayal edilemeyecek bir gelişme yaşanmış, Suriye'nin geleceği konusunda ABD ve Rusya, kısa bir süreliğine de olsa, aynı çizgiye gelmiştir.

Bu durum, Türkiye'nin kendi bağımsızlığı ve geleceği konusunda daha bağımsız davranma gereğini ortaya çıkarmıştır. Fakat, sonradan anlaşıldığı üzere, Türkiye'nin bu politikasını etkilemek amacıyla, Suriye sınırında Türkiye'nin hava sahasını ihlal eden SU-24 tipi Rus Savaş uçağı, Türk F-16'ları tarafından 24 Kasım 2015'te düşürülmüştür.¹⁵ Dönemin Başbakanı Ahmet Davutoğlu'nun uçağın düşürülmesi emrini ben verdim demesi, Türkiye-Rusya ilişkilerini iyice germiştir. Bu durum Suriye'ye ABD ile aynı pencereden bakmayan, özellikle DAESH ile mücadelede PKK'nın Suriye uzantısı YPG'ye destek veren NATO üyesi ABD ile ilişkiler giderek gerilmeye başlamıştır. Obama yönetiminin bu konuda Türkiye'yi rahatlatacak bir adım atmaması Türk-ABD "*stratejik ilişkileri*"ne gölge düşürmüştür. Bu yüzden, soğuk savaş sürecinde olduğu gibi, Türkiye, yeniden "*eksen kayması*" tartışmaları yaşamaya başlamış¹⁶, NATO üyesi Türkiye, ABD'den uzaklaşıyor yorumları yapılmıştır.

11 Mahmut Hamsici, "10 Soruda: 17-25 Aralık Operasyonları", <http://www.bbc.com.tr/turkce/haberler/16.12.2014/08.06.2017>.

12 T.C. Resmi Gazete, 16.07.2014, Sayı:29062.

13 "Millî Savunma Bakanı Işık:(2)", <http://www.milliyet.com.tr/23.12.2016/08.06.2017>.

14 Okan Müderrisoğlu, "Kürt Koridoru....ABD ve NATO Aslında Ne Yapıyor", <http://www.sabah.com.tr/09.01.2016/08.06.2017>.

15 "Suriye Sınırında Rus Savaş Uçağı Düşürüldü", <http://www.radikal.com.tr/24.11.2015/08.06.2017>.

16 "New York Times: Türkiye NATO'dan Uzaklaşıyor", <http://www.cumhuriyet.com.tr/14.03.2015/08.06.2017>.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın Müslüman boksör Muhammed Ali Clay'in Amerika Birleşik Devletleri'nin Louisville kentinde 10 Haziran 2016'daki cenaze tören programından konuşmasının çıkartılması, Türkiye Cumhuriyeti'nin yetkililerine gereken önem ve hassasiyetin gösterilmemesi nedenleriyle, Recep Tayyip Erdoğan ve Türk heyetinin ABD ziyaretini yarıda kesip Türkiye'ye dönmesine neden olmuştur.¹⁷ Bu gelişmeler üzerine Türk basınında ABD'yi, ABD Merkezî Haber Alma Teşkilatı (CIA)'nı eleştiren yazılar kaleme alınmış, Türk-Amerikan ilişkilerinin bu durumdan olumsuz etkileneceği yönünde yorumlar yapılmıştır.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Türkiye'ye döndükten sonra, Rusya Devlet Başkanı Vilademir Putin'e mektup göndermiştir. Tayyip Erdoğan Rusya'nın milli gününün yıl dönümünde yani 12 Haziran 2016'da yollamış olduğu mektupta yer alanların bir kısmı 27 Haziran 2016'da Cumhurbaşkanlığı Sözcüsü İbrahim Kalın tarafından Türk kamuoyu ile paylaşılmıştır. Bu mektupta; *"Hayatını kaybeden Rus pilotun ailesine bir kez daha acılarını paylaştığımı belirtmek ve taziyelerimi sunmak istiyorum; kusura bakmasınlar diyorum."*¹⁸ denilerek, Türkiye ile Rusya arasındaki geleneksel dostane ilişkilerin tekrar tesis edilmesi, bölgesel krizlerin çözümü için işbirliği ve terörle ortak mücadele edilmesi için çağrıda bulunulduğu ifade edilmiştir.

Türkiye 31 Mayıs 2010'daki *"Mavi Marmara Gemisi"* saldırısıyla bozulan Türk-İsrail ilişkilerini düzeltme yoluna gitmiş, İsrail ile yaşamış olduğu sorunları altı yıl aradan sonra çözmüş, sorunları ortadan kaldıracak olan antlaşmayı 26 Haziran 2016'da sonuçlandırmıştır. Rusya ile ilişkilerin düzeltilmesi yoluna gidilmesi ve İsrail ile kesin antlaşma sağlanması üzerine, Türkiye'nin bu anlayışla Mısır, hatta Suriye ile ilişkilerinin düzeltilmesi yoluna gidilebileceği Türk basınında yer almaya başlamış¹⁹, bu başarıda Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın isteği ile görevi bırakan Ahmet Davutoğlu'nun yerine Adalet ve Kalkınma Partisi Kurultayı'nda Genel Başkan seçilen ve Başbakanlığa gelen Binali Yıldırım'ın payının büyük olduğu yorumları yapılmıştır.

Binali Yıldırım'ın Başbakan olmasının ardından, Türkiye'nin dış politikasında yaşanan gelişmelere bakıldığında, hemen hemen aynı olmasa bile, bir anlamda yeniden Cumhuriyetin ilk yıllarındaki, Atatürk dönemindeki dış politikaya geri döndüğü görülmüştür. Türkiye, NATO üyesi ABD, 1963 yılından itibaren girmek için çaba sarf etmiş olduğu AB üyesi devletlerin, özellikle Almanya'nın Ortadoğu ve PKK politikaları, Türkiye'yi *"Kürt Koridoru"* oluşturulma çalışmalarında, Doğu Akdeniz'i ve Lazkiye'yi elinde tutma gayreti içerisinde olan Rusya ile çalışma yoluna itmiştir. Türkiye, Balkanlar, Kafkasya ve Ortadoğu'da kendi bağımsızlığı ve kıta geçiş bölgelerinden uzaklaştırılmamak için ABD-AB ekseninden uzaklaşıp, kendi çıkarları doğrultusunda bir dış politika takip edeceğinin sinyallerini vermiştir.

Hatta, ABD'nin DAES'in kontrolündeki Rakka'yı ele geçirmek için Suriye'nin kuzeyinde *"vekâlet savaşları"* yürütmesi, PKK'nın uzantısı olan YPG ile ittifak içine girmesi, YPG'lilerin araçlarına ABD bayrağı ve arması takmaları Cumhurbaşkanlığının, Başbakanlığın ve Genelkurmay Başkanlığı'nın tepkisini çekmiştir.²⁰ İzmir'in Seferihisar ilçesinde düzenlenen ve 31 Mayıs 2016'da Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın da izlediği Efes-2016 Tatbikatında Genelkurmay Başkanı Org. Hulusi Akar, *"Ancak unutulmamalıdır ki ittifaklar*

17 "Erdoğan, Ali'nin Cenaze Namazını Kılıp ABD'den Ayrıldı", <http://www.hurriyet.com.tr/10.06.2016/09.06.2017>.

18 "Cumhurbaşkanı Erdoğan Putine Mektup Gönderdi", <http://www.trthaber.com.tr/27.06.2016/18.05.2017>.

19 Murat Yetkin, *"Dün İsrail, Bugün Rusya, Ya Yarın?"*, <http://www.hurriyet.com.tr/27.052016/23.01.2018>.

20 "ABD'li Askerlerin Taktığı YPG Arması Tartışılıyor", <http://www.haberturk.com.tr/28.05.2016/09.06.2017>.

*kurulurken verilen sözler ve varılan mutabakatlar karşılıklı birer ahittir*²¹ diyerek, bir anlamda, verilen ahitler veya sözler nedeniyle, Türkiye'nin ve Türk Ordusu'nun bu bölgede ABD ile dahi karşı karşıya gelebileceğinin işaretlerini vermiştir.

Ayrıca, Genelkurmay Başkanı Hulusi Akar'ın ABD'nin desteklediği PKK'nın "*hendek savaşılarını*" sona erdirmek için gitmiş olduğu Nusaybin'de bu bağlamdaki konuşmalarına devam etmesi, özellikle ABD'nin Türkiye'nin çıkarlarına ters bir şekilde politika takip etmesi, terör örgütü olarak görmüş olduğu PKK ve türevleriyle ilişki içerisine girmesi, Türkiye'nin ABD-AB eksenine ilişkin ilişkilerini neredeyse kopma noktasına getirmiştir. Bunda, "*ABD'nin Doğu Avrupa'dan başlayarak, Orta Doğu'yu içine alarak, K. Afrika ve Kafkasya'ya uzanan geniş bölgede, AB, Türkiye, İsrail ve Südi Arabistan'ın "bağımsız" inisiyatif oluşturma*"²² riskinin, kendi çıkarları doğrultusunda hiyerarşi dışına çıkma, ABD'ye rağmen "*iş yapma*" eğiliminin etkili olduğu söylenebilir.

B- 15 TEMMUZ DARBE GİRİŞİMİ'NİN GERÇEKLEŞMESİ

ABD-AB ilişkileri neredeyse çatışma ortamına doğru evrilmişken, Türkiye asıl tehlikenin dışarıda olduğunun farkına vararak içerideki sorunların çözümüne ağırlık vermiştir. Rusya ile ilişkilerini normalleştirmesinin etkisiyle, Türk Silahlı Kuvvetler içerisindeki Fetihullahçı Terör Örgütü mensuplarını temizleme yoluna gitmiştir. Bu bağlamda soruşturmalar açılmıştır. Hatta, her yıl Ağustos ayında ilki yapılan Yüksek Askerî Şurâ Toplantısı'nda Fetihullahçı Terör Örgütü mensuplarının başına gelecekler Türk basınında yazılmaya-söylenmeye, kamuoyunda dillendirilmeye başlanmıştır. Bu çerçevede cemaat yapılanması içerisindeki 800 Fetihullahçı subayın ordudan ihraç edileceği, "*paralel tasfiye*"nin gerçekleştirileceği ifade edilmiştir.²³

Türk siyasetinde ve kamuoyunda bu ve buna benzer, iç ve dış gelişmeler tartışılırken, Türkiye'nin gündemine 15 Temmuz 2016 Darbe Girişimi bomba gibi düşmüştür. 15 Temmuz Cuma günü Türkiye hafta sonu tatiline, insanlar Cuma günü akşamına ulaşmış ve tatil havasına girmişken, bu sıradanlığı Anadolu Ajansı'nın geçmiş olduğu haberler bozmuştur. Ajansın Türk ve Dünya kamuoyuna duyurmuş olduğu haberlere göre, 15 Temmuz Darbe Girişimi'nde ilk hareket Ankara'da Genelkurmay Başkanlığı'nda yaşanmıştır. Saat 22:00'da Genelkurmay'da silah sesleri duyulmuş, bir helikopterden dışarıda bulunanların üzerine ateş açılmıştır.²⁴ Bu durum, Türk Genelkurmay'ında ve ordusunda bir hareketliliğin habercisi olarak değerlendirilmiştir.

Aynı dakikalarda Ankara'da Genelkurmay Başkanlığı Karargahı ve TRT Genel Müdürlüğü bir grup askerce ele geçirilmiştir. Aynı saatlerde İstanbul'da Boğaziçi ve Fatih Sultan Mehmet Köprüleri tek yönlü olarak yani Anadolu'dan Avrupa'ya geçiş yönünde bir grup asker tarafından geçişe kapatılmıştır. Bunun üzerine Ankara'da Başbakanlık Müsteşarı başkanlığında Çankaya Köşkü'nde 22:10'da "*Koordinasyon Merkezi*" kurulmuş, ilk olarak meydanların halk tarafından hakimiyet altına alınması kararlaştırılmıştır.²⁵ Böylece iktidardan uzaklaştırılmak istenen Adalet ve Kalkınma Partisi ve Başbakan ilk andan itibaren darbe girişimine karşı koyacaklarının işaretini vermiştir.

21 "Orgeneral Akar: İttifaklar Kurulurken Verilen Sözler Karşılıklı Birer Ahittir", <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/31.05.2016/19.05.2017>.

22 Cemil Erten, Darbenin Sivil Ayakları ve "Dış" Politik Hattı üzerine...", *15 Temmuz Silüet Darbe*, (Edt.: Yasin Topaloğlu), Ankara 2016, s.377.

23 "YAŞ Ağustos Toplantısında İlegal Cemaat Yapılanması Üyesi Subaylara Büyük Tasfiye Geliyor", <http://www.abcgazetesi.com.tr/12.07.2016/19.05.2017>.

24 Anadolu Ajansı, *Dakika Dakika FETÖ'nün Darbe Girişimi, 15-20 Temmuz 2016*, İstanbul 2016, s.8.

25 T.C. Cumhurbaşkanlığı, *15 Temmuz Darbe Girişimi ve Millet'in Zaferi*, Ankara 2016, s.7.

Bu gelişmeler üzerine Türkiye’de televizyonlar, sosyal medya yaşananları canlı bir şekilde Türk kamuoyu ile paylaşmaya başlamıştır. Bir anlamda, Türk siyaset ve demokrasi tarihi açısından halkın gözü önünde, uykuda değilken, canlı bir şekilde darbe girişimi yaşanmaya başlamıştır. Bu yüzden, kamuoyunu bilgilendirmek ve hükümetin ilk tepkisini dile getirmek için Başbakan Binali Yıldırım, 23:05’te NTV’nin canlı yayınına bağlanarak yaptığı açıklamada, “*bir kalkışma girişimi*”nin olduğunu belirterek, “*Bu girişime izin verilmeyecektir. Bunu yapanlar en ağır bedeli ödeyeceklerdir. Askerin içerisinde bir grubun kalkışması söz konusu.*”²⁶ demiş, yaşananların ilk defa bir “*kalkışma*” ya da “*darbe girişimi*” olduğu resmî ağızdan dile getirilmiştir. Bunun da Türk Silahlı Kuvvetleri’nin bir kısmının içinde olduğu askerler tarafından gerçekleştirildiği ifade edilmiştir.

Başbakan Binali Yıldırım’ın açıklamasından kısa bir süre sonra saatler 23:24’ü gösterdiğinde basın yayın organları, hem canlı yayınlarıyla, hem de sosyal medyadan Ankara’nın Gölbaşı ilçesindeki Polis Özel Harekat Eğitim Merkezinde bir patlama meydana geldiğini duyurmuştur. Ayrıca, kısa bir süre sonra da 23:30’da darbe girişimine destek vermeyi kabul etmeyen Genelkurmay Başkanı Hulusi Akar, bir grup asker tarafından rehin alınmıştır. Saatler on beş Temmuz on altı Temmuz bağlarken tam 00:00’da Türkiye’nin güvenlik kaynaklarınca, “*Askeri kalkışma, ordu içerisindeki Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) mensubu bir grup subay tarafından yapılmaya çalışılmaktadır*”²⁷ açıklaması yapılmıştır. Böylece, darbe girişimini yapanların uzun süredir Türkiye’nin gündemini işgal eden, özellikle 17-25 Aralık sürecinden itibaren tasfiyesine yönelik çalışmaların yapıldığı FETÖ/PDY mensubu olduğu ilk defa kamuoyu ile paylaşılmıştır.

İlk kez Türkiye’de yeni bir darbe girişimine kalkışıldığına dile getirilmesi, Türk kamuoyundaki tedirginliği daha da arttırmış, kafalardaki sorular netleşmeye başlamış, belki de insanlar ilk defa canlı yayında darbe girişimini izlemeye başlamışlardır. Kamuoyuna darbe girişimi olduğuna ilişkin açıklamanın yapıldığı dakikalarda darbeciler çalışmalarına devam etmiş, 00:09’da Ankara Yenimahalle’de bulunan Milli İstihbarat Teşkilatı (MİT) yerleşkesine askeri helikopterlerce ateş açılması üzerine MİT’in çevre güvenliğini sağlayan unsurlarca saldırıya silahla karşılık verilmiştir. Bu arada darbe girişiminde bulunanların hedefinde ve öldürülmesine karar verilmiş olan Marmaris’ten helikopterle Dalaman Havalimanı’na geçen Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan’ın 00:11’de İstanbul Atatürk Havalimanı’na doğru hareket ettiği haber verilmiştir.²⁸

Türkiye’de daha önceki darbeler olduğunda tek kanallı yayın ortamının etkisiyle, Türk kamuoyunda TRT’nin durumuna, darbe bildirisinin bu kurumda okunup okunmamasına bakma gibi bir eğilim söz konusudur. Bu nedenle, Türk milletinin TRT’de darbe bildirisinin okunup okunmayacağına dikkat ettiği sırada, darbecilerden bir grup asker TRT’ye gitmiştir. TRT’yi işgal eden “*darbeci*” askerler 00:13’te Tijen Karuş’a kordon darbe bildirisini okutmuştur.²⁹ Bu bildiride; “*Bu metnin, Tüm Türkiye Cumhuriyeti kanallarında yayınlanması Türk Silahlı Kuvvetleri’nin bir isteği ve emridir. Türkiye Cumhuriyeti’nin değerli vatandaşları, sistematik bir şekilde sürdürülen Anayasa ve Kanun ihlalleri devletin temel nitelikleri ve hayati kurumlarının varlığı açısından önemli, bir tehdit haline gelmiş Türk Silahlı Kuvvetleri de dahil olmak üzere devletin tüm kurumları ideolojik saiklerle dizayn edilmeye başlanmış ve dolayısıyla görevlerini yapamaz hale getirilmiştir.*”

26 Anadolu Ajansı, a.g.e., s.9.

27 T.C. Cumhurbaşkanlığı, a.g.e., s.9.

28 Anadolu Ajansı, a.g.e., s.10.

29 Cem Duran Uzun ve diğ., İddianamelerde 15 Temmuz Darbe Girişimi ve FETÖ, İstanbul 2017, s.56.

Gaflet, dalalet hatta hıyanet içerisinde olan Cumhurbaşkanı ve hükümet yetkilileri tarafından temel hak ve hürriyetler zedelenmiş kuvvetler ayrılığına dayalı laik ve demokratik hukuk düzeni fiilen ortadan kaldırılmıştır. Devletimiz, uluslararası ortamda hak ettiği itibarını yitirmiş ve evrensel temel insan haklarının gözardı edildiği, korkuya dayalı otokrasi ile yönetilen bir ülke haline getirilmiştir. Siyasi idarenin aldığı hatalı karar ile mücadeleden geri durduğu terör tırmanarak birçok masum vatandaşın ve teröristle mücadele eden güvenlik görevlerimizin hayatına mal olmuştur. Bürokrasi içindeki yolsuzluk ve hırsızlık ciddi boyutlara ulaşmış. Ülke sathında bununla mücadele edecek hukuk sistemi işlemez hale getirilmiştir.

Bu ahval ve şerait altında yüce Atatürk'ün önderliğinde milletimizin olağanüstü fedakarlıklar ile kurduğu bugünlere getirdiği Cumhuriyetimizin kurucusu olan Türk Silahlı Kuvvetleri Yurt'ta Sulh, Cihan'da Sulh ilkesinden hareketle vatanın bölünmez bütünlüğünü, milletin ve devletin bekasını devam ettirmek, Cumhuriyetimizin kazanımlarının karşı karşıya kaldığı tehlikeleri bertaraf etmek, hukuk devleti önündeki fiili engelleri ortadan kaldırmak milli güvenlik tehdidi haline gelmiş olan yolsuzluğu engellemek terörizm ve terörün her türlü ile etkin mücadele yolunu açmak temel evrensel insan haklarını mezhep ve etnisite ayrımı gözetmeksizin tüm vatandaşlarımız için geçerli kılmak laik, demokratik ve sosyal hukuk devleti ilkesi üzerine oturan Anayasal düzeni yeniden tesis etmek devletimizin ve milletimizin kaybedilen uluslararası itibarını yeniden kazanmak, uluslararası ortamda barış, istikrar ve huzurun temini için daha güçlü bir ilişki ve işbirliğini tesis etmek maksadıyla yönetime el koymuştur.

Devletin yönetimi, teşkil edilen Yurtta Sulh Konseyi tarafından deruhte edilecektir. Yurtta Sulh Konseyi, BM, NATO ve diğer tüm uluslararası kuruluşlar ile oluşturulmuş yükümlülükleri yerine getirecek her türlü tedbiri almıştır. Meşruiyetini kaybetmiş siyasi iktidara görevden el çekirilmiştir”³⁰ denilmiştir.

Ancak, bildirinin okunmasının hemen ardından, Cumhurbaşkanlığı kaynaklarınca açıklamanın TSK tarafından yapılmadığına dikkat çekilerek, “*Korsan bildiridir. Gerekli özenin gösterilmesini rica ederiz*” denilmiş, Türk Silahlı Kuvvetlerinin emir-komuta zinciri içerisinde bu süreçte yer almadığı dile getirilmiştir. Korsan bildirinin TRT’de okutulmasından bir süre sonra, TÜRKSAT TRT’nin yayını kesmiştir. TRT’de “*Korsan Bildiri*”nin okunmasının ardından kısa bir süre sonra, Marmaris’e gitmiş olan ve o anda nerede olduğu bildirilmeyen Cumhurbaşkanı Erdoğan, CNNTÜRK televizyon kanalının canlı yayınına 00:26’de bağlanarak, askeri kalkışmaya tepki göstermiş ve halkı meydanlara davet etmiştir. Erdoğan, “*Milli iradeye yönelik bu ayaklanma hareketine karşı tabii ki hukuk, yasalarımız, anayasamız neyi gerektiriyorsa bunun bir defa cevabını bu yapı ister Silahlı Kuvvetler içinde olsun, bir grup azınlık da olsa ister başka kurumlarımızın içerisinde olsun, gereken cevabı alacaklardır*”³¹ demiş, darbe girişini kabul etmediğini, bunu gerçekleştirenlerin cevaplarını alacaklarını ifade etmiştir. Ayrıca, konuşmasında Türk kamuoyuna seslenerek darbeye karşı halkın sokaklara çıkmasını, direniş göstermesini istemiş kendisinin de halkla beraber meydanlarda olacağını vurgulamıştır.

Emir komuta içerisinde darbe girişiminin olmayışı, Genelkurmay Başkanı’nın mevcut hükümetin yanında yer alması, zaman zaman ordu içerisinde darbe girişimine karşı oluşlarını ifade eden beyanlar, Türk polis teşkilatının etkin ve özellikle Recep

30“TSK Darbe Bildirisi TRT 1’de Okundu! İşte TRT Darbe Açıklaması”, <http://www.mynet.com.tr/16.07.2016/23.01.2018>; “Asker TRT Binasında: İşte ‘Darbe’ Bildirisi”, <https://www.haber3.com.tr/16.07.2016/00:17/23.01.2018>.

31 Hande Fırat, 24 Saat, İstanbul, 2016, s.100-101.

Tayyip Erdoğan'ın darbe girişimine karşı tutumu, Türk milletini cesaretlendirmiştir. Bu nedenle, Türk halkı Cumhurbaşkanının isteği ve demokrasi kültürü doğrultusunda şehir meydanlarına inmeye başlamıştır. Bunun üzerine, Türkiye Cumhuriyeti'nin bir başka kurumu olan Diyanet İşleri Başkanlığı darbe girişimine karşı çıkmıştır. Saatler 00:30'u gösterdiğinde Türkiye'de belki de ilk defa seksen bir ilde camilerden selâlar okunmaya başlanmış³², halktan seçilmiş hükümetin yanında yer almaları ve "*Millî İrade*"ye sahip çıkmaları, bir anlamda darbe girişimine karşı direnmeleri istenmiştir. Bu da Türk halkının özellikle il ve ilçe meydanlarına inmesinde etkili olmuş, darbe karşıtlığını arttırmıştır.

Darbe girişiminin Türk silahlı Kuvvetleri içerisindeki Fethullahçı Terör Örgütü mensuplarıncı yapıldığı açıklandığından, bu süreçte darbe girişimiyle ilgili ilk soruşturma İstanbul'da başlatılmıştır. Küçükçekmece Başsavcısı Ali Doğan, darbe girişimini yapan askerlerle ilgili soruşturma başlatıldığını ve askerlerin görüldükleri yerde tutuklanacaklarını bildirmiştir.³³ Böylece, darbe girişimi sürecinde hukukî sürecin başlatıldığı, tutuklamaların olacağı dile getirilmiştir.

Darbeciler, TRT yayınlarını kesen TÜRKSAT'ın Gölbaşı'ndaki tesislerine askeri helikopterlerle saldırmış, Ankara Emniyet Müdürlüğü savaş uçağı ve helikopterlerin saldırısına uğramıştır. Millî Savunma Bakanı Fikri Işık saatler 01:01'e ulaştığında "*Bu, TSK içinde bir cuntanın kalkışma girişimidir.*"³⁴ demiş, ilgili bakan kimliği ile değerlendirmede bulunmuş, Hükümet kanadından ve siyasetçilerden bu yönde açıklamaların artmasını sağlamıştır. Bu süreçte milletin egemenliğinin ve milli iradenin temsil yeri olan Türkiye Büyük Millet Meclisi Meclis Başkanı İsmail Kahraman'ın başkanlığında hazır bulunan milletvekilleriyle 01:39'da toplanmış,³⁵ yapılan konuşma ve değerlendirmelerde darbe girişimi şiddetle eleştirilmiştir.

15 Temmuz Darbe Girişimi'nde Fetullahçı Terör Örgütü mensuplarına ve darbeye karışan askerlere yönelik ilk tutuklama saatler 02:00'da gerçekleştirilmiştir.³⁶ Bu da Türk kamuoyunda darbecilerin başarısız olmaya başladıklarının ilk işareti olarak görülmüş, darbe girişimine karşı olan direnişi daha da hızlandırmıştır. Bir taraftan da saat 02:30'a kadar darbeci askerler Gölbaşı Özel Harekat Daire Başkanlığı'nı havadan hedef almış, Hava saldırısı sonucu 17 polis şehit olmuştur. Türk Hava Kuvvetleri'ne ait F-16 uçağı, darbe girişiminde bulunanların elindeki Sikorsky helikopterini düşürmüştür. TRT'yi ele geçirmeye kalkışan 1'i rütbeli 5 asker, vatandaşlar ve polis tarafından etkisiz hale getirilmiş, Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'ne girmeye çalışan bölücü terör örgütü FETÖ mensubu 3'ü rütbeli 13 asker gözaltına alınmıştır. Ayrıca, Millî Mücadele yıllarında bile gerçekleşmeyen, Cumhuriyet dönemindeki darbelerde de rastlanmayan bir gelişme yaşanmış, TBMM savaş uçaklarıncı 02:42'de bombalanmış, TBMM'ye atılan bomba nedeniyle bazı polis memurlarıyla meclis görevlileri yaralanmış, kulis camları kırılmıştır.³⁷

Darbe gecesi saatler 02:55'te yeniden NTV'nin canlı yayınına bağlanan Başbakan Binali Yıldırım, "*Havadaki jetlerle kurumlarımıza mermi, bomba yağdırırlar adeta bu terör örgütünün elemanı gibidir, devamı gibidir. Asla ve asla böyle bir iş, şanlı Silahlı Kuvvetler bayrağı altında görev yapan hiçbir subayımıza, hiçbir askerimize yakıştırılacak bir iş değildir*"³⁸ demiş, Türk Silahlı Kuvvetleri'ne mensup hiçbir kimseye yapılan saldırı ve

32 T.C. Cumhurbaşkanlığı, a.g.e., s.11.

33 Anadolu Ajansı, a.g.e., s.12.

34 T.C. Cumhurbaşkanlığı, a.g.e., s.12.

35 Anadolu Ajansı, a.g.e., s.13.

36 T.C. Cumhurbaşkanlığı, a.g.e., s.12.

37 Anadolu Ajansı, a.g.e., s.14.

38 T.C. Cumhurbaşkanlığı, a.g.e., s.14.

katliamların yakışmayacağını ve saldırıları gerçekleştirenlerin bir terör örgütü mensubu gibi hareket ettiğini ifade etmiştir.

Marmaris'ten İstanbul'a hareket eden Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan 03:20'de Atatürk Havalimanı'na ulaşmış, geniş bir kalabalık tarafından karşılanmış, burada bir basın toplantısı düzenlemiştir. Bu basın toplantısı, kameralar önünde olması, halkı yeniden meydanlara çağıran konuşması darbe girişiminin giderek güç kaybetmeye başlamasına neden olmuştur. Bu durum saat 04:00'ı gösterdiğinde somut bir şekilde kendini göstermeye başlamış, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, darbe girişiminde bulunan terör örgütü FETÖ/ PDY irtibatlı yargı görevlileri ve sözde "Yurtta Sulh Komitesi" mensubu general, amiral, subay, astsubay, er ve erbaşılar hakkında gözaltı kararı vermiştir.³⁹

Bu gelişmelere ek olarak 06:00 ile 06:40 saatleri arasında; Gölbaşı Cumhuriyet Başsavcılığınca, darbe girişimiyle ilgili soruşturma başlatıldığı, Gölbaşı'ndaki Özel Harekat Merkezi'nde 42 kişinin hayatını kaybettiği, bölgede olayların kontrol altına alındığı bildirilmiştir. Ayrıca, güvenlik çemberine alınan Çankaya Köşkü ve Başbakanlık Resmi Konutu'na çıkan tüm yollar kapatılmış, darbe girişiminde bulunan FETÖ mensuplarınca kullanılan ve TÜRKSAT'ı bombalayan askeri helikopter Gölbaşı'nda düşürülmüştür. Saatler 06:40'a geldiğinde darbe girişiminin başlaması bakımından Türk kamuoyunun ilk dikkatini yoğunlaştırdığı çalışmayı yapan ve İstanbul Boğaziçi Köprüsü'nü kontrol eden askerler teslim olmuştur.⁴⁰

Darbeciler 06:43'e gelindiğinde Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'nin yakınlarına 2 bomba atmıştır. Bombalar, Millet Camisi'nin önüne park etmiş araçlardan birinin üzerine düşmüş, Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'ne bombalar isabet etmemiştir. Bu gelişmeler yaşanırken, Başbakan Binali Yıldırım 06:52'de yeni bir açıklama daha yapmıştır. Darbeciler tarafından Genelkurmay Başkanlığı'ndan alınarak Akıncı Üssüne götürülen Org. Hulusi Akar'ın yerine, 1. Ordu Komutanı Orgeneral Ümit Dündar'ın vekaleten atandığını bildirmiştir. Ancak, kısa bir süre sonra saatler 08:32'ye gelindiğinde, Ankara Akıncı 4. Ana Jet Üs Komutanlığına operasyon düzenlenerek Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hulusi Akar kurtarılmıştır.⁴¹ Genelkurmay Başkanı'nın darbecilerin elinden sağ olarak kurtarılması hükümet kanadında ve Türk kamuoyunda önemli bir motivasyon sağlamış, darbenin başarısızlığa uğratılması noktasında önemli kritik bir gelişme olarak görülmüştür.

Jandarma Genel Komutanlığı'nın emniyet özel harekât polisleri tarafından ele geçirilip, buradaki darbeci askerlerin etkisiz hale getirilmesinden sonra, Türkiye Cumhuriyeti Devleti kamuda yaklaşık kırk yıldır yapılanan Fetullahçı Terör Örgütü'ne yönelik geniş çaplı tasfiye sürecinin ilk uygulamalarını başlatmıştır. Saatler 09:10'u gösterdiğinde Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu (HSYK), Fethullahçı Terör Örgütü üyesi olarak tespit edilen hakim ve savcılar hakkında en ağır tedbiri almak üzere toplanmıştır. Saat 09:32'ye gelindiğinde ise Darbe girişimiyle ilgili başlatılan soruşturmalar kapsamında, Türkiye genelinde, silahlı terör örgütüne üye bin 374 TSK personeli gözaltına alınmıştır. Gözaltına alınanlar arasında 58. Topçu Tugay Komutanı Tuğgeneral Murat Aygün'ün de bulunduğu öğrenilmiştir.⁴²

15 Temmuz Darbe Girişimi'nde yaklaşık on iki saatlik zaman dilimi sona erdiğinde, darbe girişimi nedeniyle çıkan olaylarda Türkiye genelinde, 90 kişinin şehit olduğu, bin 154 kişinin yaralandığı bildirilmiştir. Soruşturmalar kapsamında, Türkiye genelinde silahlı

39 Anadolu Ajansı, a.g.e., s.16.

40 T.C. Cumhurbaşkanlığı, a.g.e., s.17.

41 Anadolu Ajansı, a.g.e., s.19-20.

42 T.C. Cumhurbaşkanlığı, a.g.e., s.19-20.

FETÖ üyesi 1.563 kişi gözaltına alınmıştır. Darbe girişiminin başarısızlıkla sonuçlandığının yavaş yavaş anlaşılması üzerine, darbeci askerler çeşitli darbe bölgelerinde teslim olmaya başlamışlardır. Bu bağlamda saatler 10:07'yi gösterdiğinde Genelkurmay Başkanlığı'ndan çıkan 700 er ve erbaş silahsız teslim olmuş, ayrıca Genel Kurmay Başkanlığı'nda bulunan ve darbe girişiminin içinde olduğu ifade edilen askerler teslim olmak için müzakere isteğinde bulunmuşlardır. Bunun üzerine Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı Anayasal Düzene Karşı İşlenen Suçlar Soruşturma Bürosu'nda görevli 3 Cumhuriyet savcısı, sanıkları teslim almak için Genelkurmay Başkanlığı nizamîyesine gelmiş,⁴³ darbeci askerlerin teslim olması sağlanmıştır.

Türkiye'de saatler 12:57'yi gösterdiğinde Başbakan Binali Yıldırım yanına boynuna ip geçirilerek esir alınan ve darbecilerin elinden sağ kurtarılan Hulusi Akar'ı, İçişleri Bakanı Efkân Ala'yı alarak Çankaya Köşkü'nde basın-yayın organlarının karşısına çıkmıştır. Yapmış olduğu açıklamada bazı değerlendirmelerde bulunmuş, kamuoyunu bilgilendirmiştir. Başbakan Yıldırım, *"Bu kalkışma bastırılmıştır, toplam 161 şehidimiz, şu ana kadar bin 440 yaralımız vardır. Bu aşâğılık kalkışmaya, bu olaya karışan şu ana kadar 2 bin 839 çeşitli rütbede subay, asker gözaltına alınmıştır. Üst düzey rütbeliler de mevcuttur"*⁴⁴ demiş, darbe girişiminin bastırıldığını, sonuçsuz bırakıldığını Türk kamuoyuna duyurmuştur. Ayrıca, o ana kadarki darbe girişiminin bilançosunu açıklamış, darbe girişimini gerçekleştirenlere karşı kızgınlığını gizleyememiştir.

Bundan sonraki süreçte Türkiye Cumhuriyeti Devleti darbe girişimini gerçekleştirenlere, destek verenlere, yardım ve yataklık edenlere karşı sert yüzünü göstermeye başlamıştır. Bu bağlamda hızlı bir şekilde kendi varlığını koruma politikasını benimsemiş, *"devletin bekâ sorununu"* çözüme kavuşturmak için çalışmalarına hız vermiştir. Bu bağlamda devlet içerisinde *"paralel devlet"* yapılanması olarak görmüş olduğu kişilerin tasfiyesine hız verilmiş, HSYK Genel Kurulu, Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'nın gözaltı kararı doğrultusunda 5 HSYK üyesinin üyeliğinin düşürülmesine karar vermiştir. HSYK 2. Dairesi, 541'i ilk derece idari yargıda, 2 bin 204'ü ilk derece adli yargıda olmak üzere toplam 2 bin 745 hakimi açığa almıştır.⁴⁵ Bu görevden uzaklaştırma, darbe girişiminin bastırılması, ülkede huzur ve güvenin tesis edilmesi gayretleri sistematik bir şekilde devam etmiştir.

15 Temmuz Darbe Girişimi'nin başarısız olmasından sonra, Türk halkının büyük bir kısmı darbe girişimine karşı tavır almış, demokrasinin, millet egemenliğinin, millet iradesinin, sivil yönetimin yanında yer almıştır. Bunun sonucu olarak TBMM'ni oluşturan bütün partiler yani iktidar-muhalefet darbe girişimine ortak tepki koymuşlardır. Bu kapsamda İsmail Kahraman'ın başkanlığında saat 17:00'da toplanmış, toplantıda TBMM Başkanı İsmail Kahraman, Adalet ve Kalınma Partisi adına Başbakan Binali Yıldırım, CHP adına Genel Başkan Kemal Kılıçdaroğlu, MHP adına Devlet Bahçeli, HDP adına Genel Başkan Vekili İdris Baluken birer konuşma yapmışlar, darbe girişimini kınamışlardır.⁴⁶

Yapılan görüşmelerden sonra, TBMM'nde bulunan dört parti bir araya gelerek ortak bildiriye imza atmışlardır. Bu bildiri de Meclis Başkanı İsmail Kahraman tarafından Türk kamuoyuna açıklanmıştır. Bu bildiri; *"Milletimiz, bütün dünyaya örnek olacak şekilde darbenin karşısında durmuş ve kanlı darbe girişimini engellemiştir. Türkiye Cumhuriyeti'ni ve kurumlarını canı pahasına koruyan bu aziz millet her türlü övgü ve takdiri ziyadesiyle hak etmektedir. Bu uğurda canlarını veren şehitlerimize milletçe minnettarız ve o*

43 Anadolu Ajansı, a.g.e., s.22-24.

44 T.C. Cumhurbaşkanlığı, a.g.e., s.24.

45 Anadolu Ajansı, a.g.e., s. 25.

46 <https://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem26/yil1/ham/b11401h.htm/22.05.2017>.

kahramanlarımızı da asla unutmayacağız. Türkiye Büyük Millet Meclisi, bu aziz ve kahraman milletin temsilcisi olarak milletimizin verdiği yetkiyle bombaların ve kurşunların altında görevini ifa etmiş, bir kez daha milletine layık bir Meclis olduğunu göstermiştir. Unutulmamalıdır ki, TBMM, Kurtuluş Savaşı'nı yöneten, Türkiye'nin demokrasiye geçişini gerçekleştiren, demokratik parlamenter sistemi yıllar içinde geliştirmiş, bir milleti yokluk ve yoksulluktan alıp muasır medeniyet seviyesine çıkarmanın mücadelesini vermiş bir Meclistir. Meclisimiz tek yürek, tek vücut olarak büyük bir cesaretle darbeye karşı haysiyetli bir duruş sergilemiştir. Darbecilere gereken cevabı, dünyaya da gereken mesajı vermiştir. TBMM'nin, meşum darbe girişimine karşı sergilediği kararlılık, Türkiye'de demokrasinin daha da yerleşmesi ve gelişmesi adına da son derece değerlidir. Herkes bilmelidir ki, bugün olduğu gibi gelecekte de milletimize, millî iradeye, Gazi Meclise uzanacak her el, karşısında TBMM'nin çelikten iradesini bulacaktır.

TBMM milletin demokrasiye sarsılmaz inancını yansıtmayı sürdürecektir. Meclisimizde bulunan tüm parti gruplarının darbe girişimine ortak bir tavır ve ortak bir dille karşı durmaları değerlidir ve tarihe geçecektir. Bu ortak tavır ve ortak dil, milletimizi ve millî iradeyi daha da güçlendirecektir. Türkiye Büyük Millet Meclisi tek yürek hâlinde görevinin başındadır. Milletin Meclisi, millete ve egemenliğine yönelik bu saldırıya girişenlere bedelini hukuk içinde en ağır şekilde ödetecektir. Türkiye'de hiçbir şeyin eskisi gibi olmayacağını en somut ispatı da işte bu ortak bildiridir. Dört parti olarak farklı görüşlerimiz olsa da hepimiz, tüm milletvekillerimizle, tüm teşkilatlarımızla milli iradenin yanındayız, milli iradeye hep birlikte sahip çıkıyoruz ve ebediyen sahip çıkacağız. Milletimiz müsterih olsun.

Milletin Meclisi ve milletvekilleri milletin emanetini yere düşürmemiştir ve düşürmeyecektir. Bir kez daha demokrasimize, milletimize, milli iradenin tecelligâhı TBMM'ye saldırıyı şiddetle kınıyoruz. Demokratik tepki sınırlarını aşan, ülkemize yakışmayan şiddet eylemlerinden uzak durulmasını halkımızdan rica ediyoruz. Darbeye direnirken vefat eden şehitlerimizi saygı, minnet ve rahmetle anıyoruz. Yaralılarımıza acil şifalar diliyor, milletimize geçmiş olsun diyoruz. Bu zor anımızda Türkiye'nin ve aziz milletimizin yanında duran, destek mesajlarını ileten tüm dost ve kardeş ülkeleri de buradan selamlıyoruz"⁴⁷ denilmiştir. Bu bildiri ve darbe girişimine karşı geliştirilen birlik ve dayanışma anlayışı ileri de "Yenikapı Ruhı" olarak Türk siyasî tarihinde yer alacak kavramı ortaya çıkaracaktır.

C- 15 TEMMUZ DARBE GİRİŞİMİ KARŞISINDA DENİZLİ

15 Temmuz Darbe Girişimi denildiğinde, Türkiye'de akla ilk gelen illerden biri Denizli olmuştur. Bu nedenle, darbe girişimi sürecinde Denizli'nin takınmış olduğu tavır son derece önemli olmuş, darbenin hemen arkasından Denizli'de yaşananlar, tüm Türkiye'yi etkilemiştir. Bu yüzden, Denizli'nin göstermiş olduğu demokratik tepki, darbe karşıtlığı, burada verilmiş olan mücadele, Denizlililerin darbeciler karşısındaki kararlı tutumu ve sonrasında halkın özellikle şehir merkezinde tutmuş olduğu "demokrasi nöbetleri" üzerinde durulması gereken bir olgu haline gelmiştir.

Tüm Türkiye'de olduğu gibi, Denizlililer de Fransa'nın Nice Kenti'nde, 14 Temmuz Bastilla Günü Kutlamalarında gerçekleştirilen terör saldırısında 84 kişinin öldüğü, 18'i ağır olmak üzere 100'den fazla kişinin yaralandığı terör saldırısına dikkatlerini yoğunlaştırmış⁴⁸, Fransa'da üç ay daha uzatılan olağan üstü hal ile ilgilenmiştir. Ayrıca, Cuma günü olması

⁴⁷ <https://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem26/yil1/ham/b11401h.htm/22.05.2017>.

⁴⁸ "Fransa'da Terör Saldırısı: 84 Ölü, 100 Yaralı", <http://akishaber.com.tr/15.07.2016/06.06.2017>.

nedeniyle, Denizlililer hafta sonuna ulaşmanın rahatlığı ve havası içinde hayatlarını devam ettirmişlerdir.

Ancak, Denizli’de de sıradanlığı bozan gelişme saat 22:00’da basın yayın organlarına düşen haber olmuş, Genelkurmay Başkanlığı’ndan silah seslerinin geldiği, bir helikopterden dışarıdakilerin üzerine ateş açıldığı, Denizli Haber, Deha20, Denizli Akis Haber ve Olay Gazeteleri gibi, yerel basınının internet sitelerinde, DRT, DEHA TV gibi görsel basında yer almış, Denizlililer basın-yayın organları tarafından bilgilendirilmeye başlanmıştır.⁴⁹ Ancak, biraz temkinli davranılmış, resmî açıklama beklenmiştir.

Yine tüm Türkiye’de olduğu gibi, Denizli için de yaşanan gelişmelere ve akıllardaki sorulara cevabı Başbakan Binali Yıldırım vermiştir. Başbakan 23:05’te NTV’nin canlı yayınına bağlanarak yaptığı açıklamada, “*bir kalkışma girişimi*”nin olduğunu belirterek, “*Bu girişime izin verilmeyecektir. Bunu yapanlar en ağır bedeli ödeyeceklerdir. Askerin içerisinde bir grubun kalkışması söz konusu*”⁵⁰ demiş, yaşananların ilk defa bir “*kalkışma*” ya da “*darbe girişimi*” olduğu resmî ağızdan dile getirilmiştir.

Bu açıklama biraz gecikmeli olarak özellikle 23:10’dan itibaren Denizli yerel basınında ve televizyonlarında flaş haber olarak verilmeye başlanmıştır. Bu ilk haberin ardından, 23:39’dan itibaren darbecilerin TRT’ye el koyması, Genelkurmay Başkanı Hulusi Akar’ın rehlin alındığı (23:56) haberleri, yaşanan gelişmeler Denizli kamuoyuna duyurulmuştur.⁵¹

Daha önce ifade edildiği gibi, TRT’de bildirinin okunmasının hemen ardından Cumhurbaşkanlığı kaynaklarınca açıklamanın TSK tarafından yapılmadığına dikkat çekilerek, okunan bildirinin korsan olduğu ifade edilmiş, Türk Silahlı Kuvvetlerinin emir-komuta zinciri içerisinde bu süreçte yer almadığı dile getirilmiş, TRT’de “*Korsan Bildiri*”nin okunmasından hemen sonra Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan CNNTÜRK televizyon kanalının canlı yayınına 00:26’de bağlanarak, askeri kalkışmaya tepki göstermiş ve halkı meydanlara davet etmiş, darbe girişini kabul etmediğini, bunu gerçekleştirenlerin cevaplarını alacaklarını ifade etmiştir.⁵²

Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın bu çağrısı üzerine, Darbe Girişimi’ni desteklemeyen, Türkiye’nin sivil, demokratik ve seçilmiş siyasetçiler tarafından yönetilmesi gerektiğine inanan, Millî İrade’nin yanında yer alan Denizli’deki kamu görevlileri, sivil toplum örgütleri, Denizlililer harekete geçmiş, adeta seferber olmuştur.⁵³ Bu bağlamda, İçişleri Bakanlığı ile koordineli bir şekilde, Denizli Valisi Dr. Ahmet Altıparmak başkanlığında valilikte kriz masası oluşturulmuş, Denizli’nin Çardak İlçesi’nde yer alan hava alanında hareketlenmenin başladığı ve şehir merkezinde bulunan 11. Komando Tugay Komutanlığı’ndan sayıları 550 kişiye ulaşan komandoların Tugay’dan çıkış yaptığı anlaşılınca, valilikçe askerlerin nereye gittikleri takip ettirilmiştir. Askerlerin Ankara Yolu’na yöneldikleri anlaşılınca hava alanında tedbir alınmıştır. Havaalanının elektrikleri kesilmiş, jeneratörler devreden çıkartılmış, teknik personel riske sokulmamak için oradan uzaklaştırılmıştır. Komandoların karayolu ile Ankara’ya gitmelerini engellemek için de Afyon Valisi ile görüşülerek Afyon-Dinar’daki yollar kesilmiştir.⁵⁴

49 “Denizli’de Gergin Saatler”, <http://www.denizlihaber.com/16.07.2016/06.06.2017>.

50 “Binali Yıldırım: Bir Kalkışma Girişimi Var”, <http://akishaber.com.tr/16.07.2016/06.06.2017>.

51 “Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hulusi Akar Rehlin Alındı”, <http://akishaber.com.tr/15.07.2016/06.06.2017>

52 Hande Fırat, *a.g.e.*, s.100-101.

53 <https://www.haberdenizli.com.tr/16.07.2016/08.06.2017>.

54 “Vali Altıparmak O Geceyi Anlattı”, <http://www.denizli.gov.tr/06.06.2017>.; <http://www.denizlihaber.com.tr/16.07.2016/07.06.2017>.

Ayrıca, Denizli İl Emniyet Müdürlüğü yayınlamış olduğu yazı ile il merkezi ve ilçelerdeki bütün polisleri görev başına çağırması, kritik noktaları tutmuş, özellikle de Denizli Valiliği önünde güvenlik tedbiri alınmıştır. Denizli Valiliği'nin yönetmiş olduğu darbe karşıtı çalışmalar devam ederken, darbe girişiminin Türk silahlı Kuvvetleri içerisindeki Fethullahçı Terör Örgütü mensuplarıncı yapıldığı açıklanmasından ve İstanbul'da ilk soruşturmanın açılmasından sonra, Türkiye'de darbe girişimine katılanlar için ilk gözaltı kararı Denizli'de çıkartılmış, daha sonra da "askerî iddianame" burada hazırlanmıştır.⁵⁵ Bu iddianame, 10 Mayıs 2017'de trafik kazasında hayatını kaybeden, Denizli Cumhuriyet Başsavcısı Mustafa Alper tarafından ortaya konulmuştur. Soruşturma kapsamında Denizli'deki 11. Komando Tugay Komutanı Kamil Özhan Özbakır gözaltına alınmış, 105'i rütbeli 515 askeri personele de gözaltı işlemi uygulanmıştır.⁵⁶ Bu da Türkiye'nin diğer illerine örnek oluşturmuştur.

Denizli Valiliği ve Cumhuriyet Başsavcılığı darbeye karşı çalışmalar yaparken, darbe yapılmaya çalışılan hükümette görev alan ve Ankara'da olmasına rağmen sürekli Denizli ile ilgilenen Ekonomi Bakanı Nihat Zeybekçi, Şahin Tin gibi Denizli Milletvekilleri, Denizli Büyükşehir Belediye Başkanı Osman Zolan, başta Çardak ve Honaz Belediye başkanları olmak üzere, ilçe belediye başkanları, Adalet ve Kalkınma Partisi Denizli İl Başkanlığı, MHP Denizli İl Başkanlığı ve CHP Denizli İl Başkanlığı başta olma olmak üzere, siyasi partiler ve vatandaşlar da darbeye karşı durmuşlar, demokratik düzenin savunucusu olmuş ve seçimle gelen hükümetin iktidarının devamı yönünde gayret göstermişlerdir.⁵⁷

Bu bağlamda, Denizli Büyükşehir Belediye Başkanı Osman Zolan'ın gözetiminde, Denizli Büyükşehir Belediyesi'nin çeşitli birimlerinde yer alan iş makineleri, kamyonlar, otobüsler seferber edilmiş, 11. Komando Tugay Komutanlığı'nın giriş ve çıkışları 01:40'tan itibaren bu araçlarla kapatılmıştır.⁵⁸ Ayrıca, Çardak Hava Limanı'nın giriş ve çıkışı aynı şekilde kapatılmış, araçlar uçak pistine konuşlandırılarak uçakların inip kalkması engellenmiştir.⁵⁹ Bu çalışmada Çardak ve Honaz Belediyesi'nin araçları da aynı şekilde kullanılmıştır.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın çağrısından, Denizli Valiliğinin, Cumhuriyet Başsavcılığının, Jandarma Komutanlığının ve İl Emniyet Müdürlüğü'nün yani güvenlik kuvvetlerinin büyük bir kısmının darbe girişiminin karşısında durmasından cesaret alarak, Denizlililer 00:50'den itibaren Denizli'nin en merkezi ve büyük meydanlarından biri olan Çınar Meydanı'na kalabalıklar halinde gelmeye başlamışlardır.⁶⁰ Bu kalabalıklar Diyanet İşleri Başkanlığı'nın 00:30'dan itibaren Türkiye'de camilerden selâların okunmaya başlamasından, Denizli'de de özellikle 01:30'da selâ okunmasının ve darbeye karşı durulmasının istenmesinden sonra daha da artmıştır.⁶¹

Denizli'de yerel televizyon kanallarının 01:50'den itibaren uydu yayınlarını durdurmasına karşın⁶², kısa sürede her siyasal görüşten binlerce insan ellerine Türk bayraklarıyla meydanı doldurmuş, tekbirler getirerek, darbe aleyhine sloganlar atmışlardır. Kalabalıklar sık sık Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'a destek vermiş, "millet iradesine" saygı duyulması gerektiğini, gerekirse bu uğurda ölebileceklerini dile getirmişlerdir.

55 "Darbeci Askerlere İlk İddianame Denizli'den", <http://www.denizlihaber.com.tr/10.10.2017/06.06.2017>.

56 "Denizli'de 105'i Rütbeli 515 Asker Gözaltında", <http://www.sozcu.com.tr/16.07.2016/06.06.2017>.

57 "Zolan ve Filiz Çınar Meydanı'nda", <http://akishaber.com.tr/16.07.2016/08.06.2017>.

58 "Belediye Araçları Askeriye Önünde", <http://www.denizlihaber.com.tr/16.07.2016/06.06.2017>.

59 "Büyükşehir Askeri Araçlara Geçit Vermedi", <http://akishaber.com.tr/16.07.2016/08.06.2017>.

60 "Çınar'da Kalabalık Artıyor", <http://www.denizlihaber.com.tr/16.07.2016/06.06.2017>; "Zolan ve Filiz Çınar Meydanında", <http://akishaber.com.tr/16.07.2016/08.06.2017>.

61 "Halk Delikliçınar'a Çağrılıyor", <http://www.denizlihaber.com.tr/16.07.2016/06.06.2017>.

62 "Yerel Televizyonların Uydu Yayınları Kesildi", <http://www.denizlihaber.com.tr/16.07.2016/06.06.2017>.

Bu kalabalıklara Denizli Büyükşehir Belediye Başkanı Osman Zolan, Adalet ve Kalkınma Partisi Denizli İl Başkanı Necip Filiz, CHP İl Başkanı Teoman Sancar, MHP İl Başkanı Cefer Birtürk gibi şehrin siyasetçileri, bazı ilçe belediye başkanları da yer almıştır. Bu topluluk sabaha kadar Denizli Çınar Meydanı'nda adeta nöbet tutmuş, sabahın ilk saatlerinde kalabalıklar nöbet değişimini gerçekleştirmiştir. Kalabalıkların değişimi Denizli Büyükşehir Belediyesi tarafından organize edilmiş, 16 Temmuz sabahından itibaren Çınar Meydanı'na otobüslerle taşınmış, otobüslerden ücret alınmamıştır.⁶³ Denizli'de saat 04:30'dan sonra özellikle de sabaha karşı kalabalıklar biraz sakinleşmiş, ancak sabahtan itibaren hareketlilik daha da artmıştır. Bu hareketlilik Çardak'taki askerlerin teslim oluşuna kadar devam etmiştir.

Türkiye'de saatler 08:32'ye gelindiğinde, Ankara Akıncı 4. Ana Jet Üs Komutanlığına operasyon düzenlenerek Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hulusi Akar kurtarılmıştır. Genelkurmay Başkanı'nın darbecilerin elinden sağ olarak kurtarılması hükümet kanadında ve Türk kamuoyunda önemli bir motivasyon sağlamış, darbenin başarısızlığa uğratılması noktasında önemli kritik bir gelişme olarak görülmüştür.⁶⁴ Bu durum Denizli'de de kendisini göstermiş, Çınar Meydanı'ndaki kalabalıklar haber üzerine sevinç çığlıkları atmışlardır. Aynı şekilde, 11. Komando Tugay Komutanlığı'ndan Çardak'a giden askerler saat 10:00'dan itibaren gruplar halinde teslim olmaya başlamışlardır.⁶⁵ Bu da Denizli'de darbe girişiminin başarısız olduğu ve bastırıldığı şeklinde yorumlanmış, bu şekildeki yorum ve değerlendirmeler Denizli yazılı-görsel basınında yer almaya başlamıştır.

Yukarıda da belirtildiği gibi, Türkiye'de saatler 12:57'yi gösterdiğinde Başbakan Binali Yıldırım, yanına boynuna ip geçirilerek esir alınan ve darbecilerin elinden sağ kurtarılan Hulusi Akar'ı, İçişleri Bakanı Efkân Ala'yı alarak, Çankaya Köşkü'nde basın-yayın organlarının karşısına çıkmıştır. Yapmış olduğu açıklamada bazı değerlendirmelerde bulunmuş, kamuoyunu bilgilendirmiş, darbe girişiminin bastırıldığını, sonuçsuz bırakıldığını Türk kamuoyuna duyurmuştur. Ayrıca, o ana kadarki darbe girişiminin bilançosunu açıklamış, darbe girişimini gerçekleştirenlere karşı kızgınlığını gizleyememiştir.

Denizli'de sabah saatlerinden itibaren yeniden hareketliliğin başlamasından sonra, Başbakan'ın bu açıklaması özellikle Delikliçınar Meydanı'ndaki hareketliliği ve kalabalığı daha da arttırmıştır. Bunun sonrasında Denizli Çınar Meydanı'nda geniş katılımlı bir miting yapılmış, Türk bayraklarıyla meydanı dolduran kalabalığa Denizli Büyük Şehir Belediye Başkanı da hitap etmiştir. Başkan Denizli Büyük Şehir Belediyesi'nde bulunan "*Denizli Sancağı*" olarak bilinen ve 15 Mayıs 1919'da Denizli Müftüsü Ahmet Hulusi Efendi'nin Millî Mücadele'yi başlatmış olduğu sancakla halkın karşısına çıkmış, "*Müftü Ahmet Hulusi Efendi nasıl işgale karşı dik duruş sergilediyse, bugün de Denizlililer aynı şekilde darbeye karşı dik duruş sergiliyor*"⁶⁶ ifadelerini kullanmış, Denizlili torunların dedelerinin izinden gittiklerini sözlerine eklemiştir.

"Bizler için demokrasi çok çok önemli" diyen Başkan Osman Zolan, sözlerine devam ederek, "*Bu hareketi bir siyasi partiye karşı yapılmış olarak görmüyorum. Bu TBMM'de bulunan tüm siyasi partilere seçime giren tüm siyasi partilere yapılmış ve tüm 78 milyon*

63 "Büyükşehir Otobüsleri Ücretsiz", <http://akishaber.com.tr/16.07.2016/06.06.2017.>; "Denizli'de Bugün Otobüsler Ücretsiz", <https://www.haberd Denizli.com.tr/16.07.2016/08.06.2017.>

64 "Hulusi Akar Kurtarıldı", <http://akishaber.com.tr/16.07.2016/06.06.2017.>

65 "Denizli'de 500 Asker Teslim Alındı", <http://akishaber.com.tr/16.07.2016/06.06.2017.>

66 "Zolan, Millî Mücadele Sancağı İle Halka Seslendi", <http://www.denizlihaber.com.tr/16.07.2016/06.06.2017.>

*insanımızın iradesine yönelmiş bir harekettir. Darbeye karşı vermiş olduğunuz bu destansı kahramanlıktan dolayı hepimize teşekkür ediyorum*⁶⁷ demiştir.

Ankara’da Başbakan’ın darbe girişiminin başarısız olduğunu açıkladığı saatlerde, Adalet ve Kalkınma Partisi Denizli Milletvekili Şahin Tin 14:02’de yapmış olduğu açıklamada; *“Valiliğimiz, Jandarmamız ve emniyetimizin girişimleri ve milletimizin direnişiyle Çardak’ta 500 asker teslim alınmıştır”*⁶⁸ ifadelerini kullanmış, Türkiye’de olduğu gibi, bir anlamda Denizli’de de darbecilerin başarısız olduğunu belirtmiştir. Bu da Denizli kamuoyunda önemli bir rahatlama sağlamış, kalabalıkların sakinleşmesinde etkili olmuştur. Bu gelişmenin ardından, Denizli Emniyet Müdürlüğü Çevik Kuvvet Ekipleri Çardak’a giderek darbe girişiminde bulunan askerleri belediye otobüsleri, askerî araçlarla Denizli’ye getirmişler, Subay ve Astsubaylar ise Çardak İlçe Jandarma Komutanlığı’nda sorgulanmaya başlanmıştır.⁶⁹

Darbe girişiminin başarısızlığa uğramasının ardından, Denizli Milletvekili ve Ekonomi Bakanı Nihat Zeybekçi de bir açıklama yaparak, *“Milletin iradesine pranga vurulamaz. Devletimiz ebediyete kadar var olacak, hainlere fırsat tanımayacak. Bombalara rağmen görevimizin başındaydık. Halen de terk etmedik. Millettin vekilleri Mecliste, millet meydanlarda. Her ikisini de asla terk etmeyeceğiz... Devletin bekası, milletin yarını için darbeye hayır. Meydanlarda vatan ve demokrasi nöbetine devam edelim, bitti diyerek terk etmeyelim”*⁷⁰ demiş, hem Türkiye’yi, hem de Denizli’yi *“Demokrasi Nöbeti”* ne çağırmıştır. Bir anlamda, başta Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın isteği ile başlayan *“meydanları ve sokakları bırakmayın çağırısı”* Denizlili bakan tarafından da tekrar dillendirilmiş, mesaj da yerine ulaşmıştır.

Darbe girişiminin başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından bir açıklama da CHP Denizli İl Başkanı Haşim Teoman Sancar’dan gelmiştir. Yapmış olduğu açıklamada; CHP’nin 93 yıllık tarihinde darbelere karşı olduğunu, Cumhuriyete ve demokrasiye olan inançlarının tam olduğunu, parlamenter sistemin öneminin bir kez daha anlaşıldığını, güvenlik güçlerinin sağduyulu ve darbeyi önleyici bir şekilde tavır takındığını, siyasi parti ayrımı gözetmeden bütün vatandaşların ortaya koyduğu tavırla darbe girişiminin başarısızlığa uğratıldığını dile getirmiştir.⁷¹ Açıklamalarına devam eden Sancar, *“Ulusal kurtuluş mücadelesi sırasında Polatlı’da top seslerinin mecliste yankılandığı anda meclis çalışmalarını sürdüren ve gazi meclis söylemini hak eden Büyük Millet Meclisi dün gece maalesef darbecilerin top atışlarına hedef olmuştur. Gazi Meclis dün milletvekilleriyle bir kez daha gazilik unvanını hak etmiştir”*⁷² demiş, Darbe girişimi sırasında hayatını kaybedenlere Allahtan rahmet, yaralılara acil şifalar dileyerek açıklamasını sonlandırmıştır. Ayrıca, buna benzer bir açıklama da MHP Denizli İl Başkanı Cafer Birtürk tarafından yapılmış, Denizli’nin Darbe Girişimi’ne karşı tutumu övülmüştür.

Meydanları boş bırakmayın çağırısı üzerine Denizlililer, yeni bir darbe girişimi tehlikesi nedeniyle, demokrasi nöbetleri tutmaya başlamıştır. Bundan sonra Denizli’de *“Demokrasi Nöbetleri”* süreci başlamıştır. Bu süreçte hem gündüz, hem de geceleyin Denizlililer çağırısı uyararak, meydanları bırakmamışlardır. Denizlililerin büyük bölümü kendi imkanları ile Çınar Meydanı’na gelirken, Denizli Büyük Şehir Belediyesi de otobüslerle ücretsiz

67 “Denizli Tek Ses Tek Yürek”, <https://www.haberdemizli.com.tr/16.07.2016/08.06.2017>.

68 “Darbeci Askerler Uçakla İstanbul’a Götürülecekti”, <http://www.denizlihaber.com.tr/16.07.2016/06.06.2017>.

69 “Denizli’de 500 Asker Teslim Alındı”, <http://akishaber.com.tr/16.07.2016/08.06.2017>.

70 Vatan ve Demokrasi Nöbetine Devam Edelim”, [https://www.haberdemizli.com.tr/16.07.2016/08.06.2017](https://www.haberdemizli.com.tr/16.07.2016/08.06.2017;);

“Paralel Yapının Tezgaahını Milletimiz Bozdu”, <http://www.denizlihaber.com.tr/16.07.2016/06.06.2017>.

71 “Sancar: Darbeye Karşı Tavrımızı Ortaya Koyduk”, <http://www.denizlihaber.com.tr/16.07.2016/06.06.2017>.

72 “Gazi Meclis Gazilik Ünvanını Tekrar Hak Etmiştir”, <https://www.haberdemizli.com.tr/16.07.2016/08.06.2017>.

taşımlar gerçekleştirmiştir.⁷³ Ayrıca, meydandaki kalabalıklara zaman zaman kumanyalar dağıtmıştır. Yine aynı şekilde Denizli'deki bazı dernekler, vakıflar "*Demokrasi Nöbetlerine*" katılanlara yiyecek-içecek dağıtımını yapmışlardır.

Demokrasi nöbetlerinin ilki Denizli Merkez'de 16 Temmuz 2017'de tutulmaya başlanmıştır. Bu ilk günkü nöbete çok geniş bir katılım sağlanmış, 22:35'ten itibaren Denizlilileri Çınar Meydanı'na çağırın selâlar camilerden okunmaya başlanmış⁷⁴, hemen hemen toplumun her kesiminden insan buraya akın etmiş, kalabalıklar Çınar Meydanı'nı hınca hınç doldurmuştur.

Mehter gösterilerinin, şehitlerin olması nedeniyle, duygusal müziklerin ardından konuşmalar yapılmıştır. Denizli Büyük Şehir Belediye Başkanı yapmış olduğu konuşmada; bu milleti hiç kimsenin yıldıramayacağını belirterek, milletin bir ve beraber demokrasiye tam sahip çıktığını anlatmıştır. Başkan Zolan, 98 yıl önce Milli Mücadele ateşini yakan Müftü Ahmet Hulusi Efendi ile birlikte istiklal mücadelesine en büyük desteği veren Denizli'nin vatanına, bayrağına bir kez daha sahip çıktığını kaydederek, "*Tarih tekerrür etti. Denizli yine ayakta. Denizli yine devletin yanında, milletin adamlarının yanında, seçtiklerine sahip çıkıyor. Sizin gibi hemşerilerimiz olduğu için çok şanslıyız. Destan yazdınız. Sizinle gurur duyuyoruz. Denizli'nin 15 Mayıs'ı vardı, Milli Mücadele Günü vardı, şimdi artık hem Denizli'nin hem Türkiye'nin 15 Temmuz Demokrasi Günü var.*"⁷⁵ demiştir.

Konuşmasının ardından, Ekonomi Bakanı ve Adalet ve Kalkınma Partisi Denizli Milletvekili Nihat Zeybekçi Ankara'dan telekonferans yöntemiyle Denizlililere hitap etmiştir. Konuşmasında, "*Sizler demokrasinize sahip çıktınız. Çardak'ta çok önemli işler yaptınız. Millet iradesine karşı kimsenin bir şey yapamayacağını açık bir şekilde ortaya koydunuz*"⁷⁶ diyerek, yapmış oldukları darbe karşıtı çalışmalarından dolayı meydandakileri kutlamıştır.

Bu ilk "*Demokrasi Nöbeti*"ne gecenin ilerleyen saatlerinde Denizli Valisi Dr. Ahmet Altıparmak da katılmış, kürsüye gelerek meydana toplanan Denizlililere bir konuşma yapmıştır. Yapmış olduğu konuşmada; "*Sizler meydanları doldurarak, bu ülkenin rejimine kast edenlere çok güzel bir ders verdiniz. Bu çapulculara ülkenin sahihsiz olmadığını gösterdiniz.*" demiş, idam isteyen kalabalıklara da "*Cumhurbaşkanı ve Başbakan bu talebinizi karşılıksız bırakmayacaktır*"⁷⁷ karşılığını vermiştir.

Demokrasi nöbetinde Aile ve Sosyal Politikalar Eski Bakanı Sema Ramazanoğlu da bir konuşma yapmış; "*Bugün Meclis'teki toplantımızı yaptık. Sayın Başbakanımız, bütün devlet erkanımız her partiden, milletin bütün vekilleri oradaydı. Bu millet, milletin ne demek olduğunu tüm dünyaya işte böyle bir kıyamda durarak gösteriyor...*"⁷⁸ ifadeleriyle, hem Türkiye'nin, hem de Denizli'nin hep birlikte darbe girişimine karşı durduklarını dile getirmiş, Denizlililere teşekkür etmiştir.

Denizli'deki Demokrasi Nöbetleri'nde 19 Temmuz 2017'den itibaren bütün Türkiye'yi memnun edecek olan bir gelişme yaşanmıştır. Delikliçınar Meydanı'na başta Atatürk'ün, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın, Başbakan'ın, muhalefet liderleri Kılıçdaroğlu ve Bahçeli'nin

73 "Şehir içinde Otobüsler Ücretsiz", <http://akishaber.com.tr/16.07.2016/08.06.2017>.

74 "Halk Meydana Çağrılıyor", <http://www.denizlihaber.com.tr/16.07.2016/07.06.2017>.

75 "Denizli Meydanları Boş Bırakmıyor", <https://www.haberdenizli.com.tr/17.07.2016/08.06.2017>.

76 "Delikliçınar Meydanı Yeniden Hareketlendi", <http://www.denizlihaber.com.tr/16.07.2016/07.06.2017>.

77 "Cumhurbaşkanı ve Başbakan Bu Talebinizi Karşılıksız Bırakmayacaktır", <http://www.denizlihaber.com.tr/17.07.2016/07.06.2017>.

78 "Denizli Meydanları Boş Bırakmıyor", <https://www.haberdenizli.com.tr/17.07.2016/08.06.2017>.

birlikte resimlerinin olduğu ve “*millî iradenin üzerinde hiçbir güç yoktur*”⁷⁹ yazılı bir afiş asılmıştır. Bu da darbe girişimi sırasında ve sonrasında ortaya çıkan birlik ve beraberliği göstermesi, devam ettirmesi bakımından önemli olmuştur.

Demokrasi nöbetlerini sürdüren, Denizli’nin Delikliçınar Meydanı’nda “*Demokrasi Kürsüsü*” kurmuş olan⁸⁰, darbe girişimine karşı önemli bir görev üstlenen Denizli’ye ve Denizlilere önemli teşekküllerden biri Başbakan Binali Yıldırım tarafından yapılmıştır. Yıldırım twitter hesabından 22 Temmuz 2016 Cuma günü yapmış olduğu teşekkür açıklamasında; 11. Komando Tugay Komutanlığı’ndan çıkarak, Ankara gitmeye çalışan 550 komandonun durdurulmasını, engellemesini gerçekleştiren ve darbe girişimine karşı dik duran Denizli’ye teşekkürlerini ifade etmiştir.⁸¹

Demokrasi Nöbetleri’nin 8. gününde yani 23 Temmuz 2017’de Ekonomi Bakanı Nihat Zeybekçi de geniş katımlı nöbette bir konuşma yapmış, 15 Temmuz’un Türk milletinin bir devrimi olduğunu söylemiş, Denizli’nin de bu süreçte destan yazdığının altını çizmiş,⁸² “*Alevisi, sünnisî, Kürdü, Türkü ile 79 milyonun devrimidir. Bu demokrasi devrimi 79 milyonun devrimi olarak tarihe geçecek*”⁸³ diye konuşmuştur.

Denizli’de belli süre geçtikten, hayat da normalleşmeye başladıktan sonra, “*Demokrasi Nöbetleri*” 27 Temmuz 2017 akşamından itibaren adeta “*Demokrasi Şölenu*”ne dönüşmeye başlamıştır.⁸⁴ Hatta, Demokrasi nöbetlerinin tutulduğu meydanlar ve çevresi belli bir süre sonra adeta panayır alanına dönüşmüş, bir ekonomik canlılık ortaya çıkmıştır. Bu durum Denizli’nin 19 ilçesinde de benzer şekilde bir seyir izlemiş, devam etmiştir.

Denizli’de Demokrasi Nöbetleri’nin en geniş katımlısı 7 Ağustos 2017’de İstanbul Yenikapı’da düzenlenen “*Demokrasi ve Şehitler Mitingi*” ile eş zamanlı ve aynı adla yapılan nöbet veya miting olmuştur. Resmen olmasa bile, 1 Ağustos 2017’den itibaren “*15 Temmuz Şehitler Meydanı*” olarak anılmaya başlanılan çok sıkı güvenlik önlemlerinin alındığı Çınar Meydanı’nda yapılan mitinge; Ekonomi Bakanı Nihat Zeybekçi, Vali Ahmet Altıparmak, Adalet ve Kalkınma Partisi Milletvekilleri Sema Ramazanoğlu, Şahin Tin ve Cahit Özkan, CHP Denizli Milletvekili Kazım Arslan, Büyükşehir Belediye Başkanı Osman Zolan, Adalet ve Kalkınma Partisi Denizli İl Başkanı Necip Filiz, CHP Denizli İl Başkanı Teoman Sancar, MHP İl Başkanı Cafer Birtürk, ilçe belediye başkanları, oda başkanları, sivil toplum örgütlerinin temsilcileri ve çok sayıda Denizlili katılmıştır.

Demokrasi ve Şehitler Mitinginde konuşmalar yapılmıştır. Protokol sırasına göre yapılan konuşmalarda ilk olarak kürsüye Milliyetçi Hareket Partisi Denizli İl Başkanı Cafer Birtürk gelmiş, “*Türkler tarih sahnesinde birçok devlet kurdu. Ancak, son devletimiz sonsuza kadar yaşayacak olan Türkiye Cumhuriyeti’dir. İçerde ve dışarda düşmanlarımız hep oldu, hep olacaktır. Ama bu emellerine asla ulaşamayacaklar. Çünkü tarihi boyunca Türk milleti düşmanlarını bertaraf etmesini bilmiştir, bundan sonra da bilecektir. 15 Temmuz darbe girişiminden bu yana her gün burada yılmadan, usanmadan nöbet bekleyen herkese şükranlarımı sunuyorum*”⁸⁵ demiştir.

79 “Liderlerin Afîşi Meydana Asıldı”, <http://www.denizlihaber.com.tr/19.07.2016/07.06.2017>.

80 “Demokrasi Destanı 7. Gününde”, <http://akishaber.com.tr/22.07.2016/08.06.2017>.

81 “Başbakan’dan Denizli’ye Teşekkür”, <http://www.denizlihaber.com.tr/22.07.2016/07.06.2017>.

82 “Zeybekçi: 15 Temmuz Türk Milleti’nin Devrimidir”, <http://www.denizlihaber.com.tr/23.07.2016/07.06.2017>.

83 “Türk Milleti’nin Devrimi”, <https://www.haberdenizli.com.tr/23.07.2016/05.01.2018>.

84 “Demokrasi Nöbeti Şölene Dönüştü”, <http://www.denizlihaber.com.tr/27.07.2016/07.06.2017>.

85 “Demokrasi Nöbetine Muhteşem Final”, <http://www.denizlihaber.com.tr/07.08.2016/18.01.2018>.

CHP Denizli İl Başkanı Teoman Sancar da 17 Temmuz akşamı Türkiye Cumhuriyeti'nin demokratik, laik, özgür ve çağdaş anlayışına bomba atmaya çalışan karanlık Fethullahçı Terör Örgütünü şiddetle ve nefretle kınadıklarını dile getirdikten sonra, "*Milletimizin birliğine, vatanımızın bütünlüğüne, Türkiye Cumhuriyeti'nin onuruna, gururuna, demokrasisine, Ulu Önder Atatürk'ün yıllar evvel şehitlerimizin kanı ile kurduğu bu Cumhuriyete saldırdılar. Millet in tankını tüfeğini millete doğrultan zihniyet ne cemaattir, ne de inançtır. Bu tamamen sahtekârlıktır. Bugün birliğin ve beraberliğin en önemli temeli Türk milletinin cumhuriyete olan bağlılığıdır. İşte bu anlayış ve felsefe ile buradayız hep burada olacağız*"⁸⁶ ifadelerini kullanmıştır.

Denizli Büyükşehir Belediye Başkanı Osman Zolan ise; "*15 Temmuz'dan sonra daha da iyi anladım ki böyle şehrin güzel ve kahraman insanların; demokrasiye, millet iradesine, bayrağına sahip çıkan insanların başkanlığını yapmanın şereflerin onurların en büyüğü olduğunu daha iyi anladım. 15 Temmuz akşamı Cumhurbaşkanımız 'meydanlara' dediğinde buraya geldik. Burada 25 binin üzerinde vatandaşım hiç tereddüt etmeden bu meydanları doldurdu. Sizlere ne kadar teşekkür etsem azdır. O günden bugüne kadar meydanlardan hiç ayrılmadınız. Sabahlara kadar nöbet tuttunuz, akşama kadar işinizi yaptınız. Bu ülke için 24 saat çalıştınız. Sadece Denizli merkezinde değil tüm ilçelerimizde demokrasi nöbetleri tutuldu. Ben öncelikle sizlere, sizlerin sıkıntı çekmemesi için destek veren tüm ilçe belediye başkanlarıma da teşekkür ediyorum*"⁸⁷ demiştir.

Ayrıca, "İnşallah bir olarak, farklılıklarımız bir kenara bırakarak vatan, bayrak, ezan dendiğinde hep beraber bir noktada buluşacağız. İşte o zaman tek vücut olduğumuzda karşımızda hiçbir düşman hiçbir güç duramaz. Siz böyle olduğunuz sürece inşallah Türkiye Cumhuriyeti ilelebet payidar olacaktır"⁸⁸ ifadelerini kullanmış, Denizli'yi daha iyi yerlere getirmek için de aynı birlik ve beraberlikle çalışacaklarını, bundan sonra Denizli'yi bir dünya kenti haline getirmek için uğraş vereceklerini dile getirmiştir.

CHP Denizli Milletvekili Kazım Arslan da bir konuşma yaparak, "Ülke genelinde yapılan birlik ve beraberlik toplantısına Denizli'de de iştirak etmek suretiyle Türkiye Cumhuriyeti'nin, rejimimizin, demokrasimizin yaşaması, darbelere karşı durmak yönünde hep birlikte olduk. Hepinize teşekkür ediyorum. İşte Atatürk'ün bize emanet ettiği Cumhuriyetimize sahip çıkma gösterisi budur"⁸⁹ demiş, bu durumdan duyduğu mutluluğu dile getirmiştir.

Adalet ve Kalkınma Partisi Denizli Milletvekili Cahit Özkan da "*24 günden beri milli irademizin ve demokrasimizin nöbetini tutuyoruz. Milli irade ve demokrasi şölenimiz kutlu olsun. Siz milli iradeye sahip çıkarken biz Türkiye'yiz diyorsunuz. Siz bu alanlarda bu meydanlarda çizdiğiniz rota ve yol bize ışık olacaktır*"⁹⁰ diyerek, hem Denizli'deki, hem de Türkiye'deki birlik ve beraberliğin devam etmesini istemiştir.

Milletvekili Şahin Tin, "*15 Temmuz gecesi Türkiye için çok önemli bir gece. Türkiye o gecede uçurumun kenarından döndü. Ama söz konusu vatan, millet, bağımsızlık, devlet olduğunda bu millet öyle bir kükre ki bu meydanları doldurdu. O mahşeri kalabalık tankların tüfeklerin karşısında cesur yüreğiyle hainlere dur derdi. O FETÖ örgütünü*

86 "Demokrasi Nöbetine Muhteşem Final", <http://www.denizlihaber.com.tr/07.08.2016/18.01.2018>.

87 "Demokrasi ve Şehitleri Anma Mitingi", <https://www.haberd Denizli.com.tr/08.08.2016/18.01.2018>.

88 "Demokrasi Nöbetine Muhteşem Final", <http://www.denizlihaber.com.tr/07.08.2016/18.01.2018>.

89 "Denizli Tek Ses, Tek Yürek", <http://akishaber.com.tr/08.08.2016/08.06.2017>.

90 "Demokrasi ve Şehitleri Anma Mitingi", <https://www.haberd Denizli.com.tr/08.08.2016/18.01.2018>.

*Osmanlı tokadıyla yere indirdi*⁹¹ ifadelerini kullanarak, Denizlililerin ve Türk milletinin yaşanan olaylar karşısındaki kahramanlığın söz etmiştir.

Aile ve Sosyal Politikalar Eski Bakanı ve Denizli Milletvekili Dr. Sema Ramazanoğlu, *“Milletin iradesine müdahaleye kalkan o kanlı eller 15 Temmuz gecesi karşısında bu milletin evlatlarını buldu. Siz kahraman Denizlilileri buldu. Denizli o gün bir tek ‘dur’ dedi. O bir tek ‘dur’da da Türkiye’nin kaderi, bağımsızlık ve milli irade lehine değişti. Demokrasinin tanımı ve tarihi 15 Temmuz gecesi tekrar yazıldı. Bu destanı bu millet yazdı, şehitlerimiz yazdı”*⁹² demiş, darbe girişimi karşısındaki Denizli’nin takdir edilecek bir duruş sergilediğini dile getirmiştir.

Denizli Valisi Dr. Ahmet Altıparmak da miting de bir konuşma yapmış, *“Günlerdir buradaydınız ve bugün yine buradasınız. Bugün tüm Türkiye’de meydanlarda milyonlar var. Neden meydanlardayız. Bu sadece FETÖ’nün ahmak başına güç vehmettiğimiz için değil, her şeyden önce onun sahibine karşı olduğumuzu göstermek için buradayız. Yani tepkimiz onun sahibine. Önemli günler yaşadık. Hakikaten tarih yazdınız. Denizli’ye teşekkür ediyorum. Denizli’nin valisi olmaktan sizlere hizmet etmekten onur duyuyorum. Bu insanlar maalesef en zeki çocuklarımız devşirerek onları adeta mankurt yapıtlar ve her türlü pisliklerini gördük. Bu millet büyük bir millet o hainlere fırsat vermedi. Öldürmeyen yara güçlendirir. Bugün Türkiye Cumhuriyeti çok daha güçlü çok daha birlik içindedir”*⁹³ demiştir.

Mitingde son konuşmayı Denizli Milletvekili ve Ekonomi Bakanı Nihat Zeybekçi yapmıştır. Yapmış olduğu konuşmada; *“AK Partilisi orada, CHP’lisi orada, MHP’lisi orada, Türk’ü orada, Türkmen’i orada, Alevi’si orada, Kürt’ü orada, Sünni’si orada, Arap’ı da Çerkez’i de, tüm Türkiye 79 milyonun özetiyle orada. Bu millet 15 Temmuz gecesi bir destan yazdı. Bir Çanakkale destanı gibi, bir Dumlupınar destanı gibi, Allahuekber Dağları’ndaki destan gibi, Medine’deki Fahrettin Paşa’nın destanı gibi bu millet bir destan daha yazdı. Bu milletin yazdığı destan bu sefer birlik ve beraberlik destanıydı. Bu milletin dünya demokrasi tarihine yazdığı bir destan vardı. Bu milletin yazdığı bir milli demokrasi devrimiydi. Bundan sonra gelecek yüzyıllar boyunca 15 Temmuz, Şehitler ve Demokrasi Günü olarak anılacaktır. 15 Temmuz ilelebet tarih boyunca bu milletin destanı olarak anılacaktır”*⁹⁴ ifadelerine yer vermiştir.

Sözlerinin sonunda; *“Bu millet ne zaman ki yola çıkmaya kalktı, ne zaman ki başı dik önü açık olarak yola çıkmaya kalktı, bu milletin önüne hep engel koydular ama bitti. Bundan emin olun bitti. Bu birlik ve beraberliğimizle, bu kardeşliğimizle, bundan sonra işimiz gücümüz millete hizmet etmek bizim. Milletimizle beraber Allah’ın izniyle hedef 2023, hedef 2053, hedef 2071. Ecdat öyle diyor Moğolistan’da, ata yurdumuzda, o Göktürk Kitabelerinde yazdığı gibi. Üstte mavi gök çökmedikçe, altta yağız yer yarılmadıkça senin ilini ve töreni hiç kimse bozamayacak’ diyor ecdadımız”*⁹⁵ diyerek, konuşmasına son vermiştir.

Konuşmaların ardından darbe girişimi sırasında şehit olanlar için dualar okunmuş, hayırlar dağıtılmış, Denizli merkezinde ilk günden itibaren tutulan demokrasi mitingleri son bulmuştur. Ancak, Denizli’de Demokrasi mitingleri kısa bir süre daha devam etmiş

91 “Demokrasi Nöbetine Muhteşem Final”, <http://www.denizlihaber.com/07.08.2016/18.01.2018>.

92 “Denizli Tek Ses, Tek Yürek”, <http://akishaber.com.tr/08.008.2016/08.06.2017>.

93 “Demokrasi ve Şehitleri Anma Mitingi”, <https://www.haberdemizli.com/08.08.2016/18.01.2018>.

94 “Denizli Tek Ses, Tek Yürek”, <http://akishaber.com.tr/08.008.2016/08.06.2017>.

95 “Bu Millet Bir Destan Yazdı”, <https://www.haberdemizli.com/08.08.2016/18.01.2018>.

ve 10 Ağustos 2016'da son kez Denizli'de Demokrasi nöbeti tutulmuştur. Denizlililerin son demokrasi nöbetinde Adalet ve Kalkınma Partisi'nin propaganda şarkısı olarak düzenlenen Dombra Türküsü'nün ozanı Arslanbek Sultanbekov da yer almıştır. Denizli Büyükşehir Belediyesi ve Başkan Osman Zolan tarafından davet edilen sanatçının katılımıyla "*muhteşem final*"⁹⁶ olarak adlandırılan bir etkinlik gerçekleştirilmiştir.

Bir anlamda 27. Demokrasi Mitingi'nde kısa bir konuşma yapan ve Denizli halkına teşekkür eden Büyükşehir Belediye Başkanı Osman Zolan, "*Demokrasinin yanında dimdik durarak; millet iradesine ve milletin adamlarına sahip çıkma noktasında üzerinize düşen vazifeyi fazlasıyla yaptınız*"⁹⁷ demiş, tüm Denizlililere teşekkürlerini iletmiştir. Sıkıntılı bir süreç yaşamış olan Denizlililer için bir anlamda bu etkinlikle terapi uygulaması yapılmış, halkın rahatlaması, ileriye dönmeyle bakması sağlanmıştır. Bir bakıma, bu andan itibaren, Denizli'de hayat normale dönmeye, halk kendisini daha fazla güvende hissetmeye, ikinci bir darbe girişiminin olabileceği dillendirilmesine karşın, bu ihtimalin ortadan kalktığı anlaşılmaya başlanmıştır.

D- SONUÇ

Türkiye; Cumhuriyet döneminde darbeler, darbe girişimleri, muhtıralar görmüş, ancak 15 Temmuz 2016'da bu güne kadarki "*askeri müdahalelerden*" farklı bir darbe girişimi yaşamıştır. Yani; devlet içerisinde yapılmış, devlet içinde devlet haline gelmiş bir yapı, şu an tam olarak ortaya konulamayan destekçilerinin yardımıyla, bir darbe gerçekleştirmiştir. Bu darbe girişiminin üzerinden belli süre geçtikten, ortaya yeni belgeler ve bilgiler çıktıktan sonra, tarih bilimi çerçevesinde bu darbe girişimine ilişkin yeni bilgiler ve değerlendirmeler ortaya konulacaktır. Darbe girişiminin arkasındaki, planlayıcıları ve gerçekleştirenler daha net bir şekilde açıklığa kavuşturulacaktır.

Ancak, Türkiye'de darbe veya darbe girişimleri olduğunda Türk kamuoyu yaşadıklarından ve özellikle ABD tarafından gerçekleştirilen 1960,1980 darbelerini dikkate alarak, her hangi bir darbe girişimi olduğunda öncelikle ABD'nin, sonra AB'nin tutumuna bakar. Bu tecrübelerden hareketle, buradan bakıldığında ve 15 Temmuz Darbe Girişimi sonrasında gösterdikleri cılız tepkilerden, tutumlarından ve özellikle ABD'nin darbecilerin liderine yönelik koruyucu yaklaşımından, yine bu "*politika yapıcı*" güçlerin ve devletlerin bu sürecin içinde ve müdahil oldukları anlaşılmaktadır. Darbe girişimi sonuçları üzerinden değerlendirildiğinde, darbe girişimini gerçekleştirenleri koruyan ABD, Avrupa Birliği'nin bazı ülkeleri ve Yunanistan gibi ülkelerin, "*en iyi zafer kurşun atmadan kazanılan zafer*" anlayışı kapsamında hareket ettikleri, Türkiye'ye yönelik politikalarını bu yolla gerçekleştirme anlayışı içerisinde oldukları görülmüştür.

15 Temmuz Darbe Girişimi olduğunda, Denizli'nin tüm Türkiye için önemli bir rol üstlendiği görülmüştür. Denizli'nin yöneticileri, Valisi, Büyük Şehir Belediye Başkanı, Cumhuriyet Başsavcısı, İl Emniyet Müdürü, İl Jandarma Komutanı gibi yetki ve silahlı gücü emrinde bulunduranlar darbe girişiminin karşısında yer almıştır. Ancak, Denizli 11. Komando Tugay Komutanı darbe girişimin yanında yer almış, 550 komandonun İstanbul ve Ankara'ya ulaştırılması için gayret göstermiştir. Denizli'nin yöneticilerinin, siyasetçilerinin ve tabi ki geniş katılım sağlayan Denizlililerin çabasıyla bunu başaramamışlardır. Bu da Türkiye'de "*Darbe Girişimi*"nin başarısız olmasında önemli bir etki yapmıştır. Daha sonra Denizli'nin ve Denizlililerin Türkiye için göstermiş olduğu bu çaba Başbakan Binali Yıldırım tarafından teşekkürle ödüllendirilmiştir.

96 "Demokrasi Nöbetinde Muhteşem Final", <https://www.haberdenizli.com/11.08.2016/18.01.2018>.

97 "Demokrasi Nöbetinde Final", <http://akishaber.com.tr/08.008.2016/18.01.2018>.

Hem Türkiye’de, hem de Denizli’de darbe girişiminin başarısız kılınmasının ardından, Denizlililer “meydanları boş bırakmayın” çağrısına uyarak Demokrasi nöbetleri tutmuşlardır. Toplumun her kesiminden katılımın olduğu mitinglere genç-yaşlı herkes katılmış, darbe girişimine karşı tepkisini ortaya koymuştur. Özellikle, 1 Ağustos 2016’dan itibaren “15 Temmuz Şehitler Meydanı” olarak adı değiştirilen Denizli merkezdeki Delikliçınar Meydanı’nda “Demokrasi Kürsüsü” kurulmuş, Denizlililer tepkilerini dile getirmiştir.

Belli bir süre sonra “15 Temmuz Şehitler Meydanı”nda tutulan bu nöbetler “Demokrasi Şöleni”ne dönüşmüş, sadece Denizli Merkezi’nde değil, aynı zaman da 19 ilçesinde bu durum tekrarlanmıştır. Bu nöbetler, 7 Ağustos 2016’daki “Yeni Kapı Ruhü”nun ortaya çıktığı, Adalet ve Kalkınma Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi ve Milliyetçi Hareket Partisi liderlerinin katıldığı, geniş katımlı ve örnek Yeni Kapı Mitingi ile aynı anda yapılan, “Demokrasi ve Şehitler Mitingi” ile zirve yapmış, HDP hariç olmak üzere, mitingte bütün kitle partileri yer almıştır. Denizli’deki “Demokrasi Nöbetleri” 10 Ağustos 2016’ya kadar devam etmiş, bu tarihteki son Demokrasi Nöbeti’ne Adalet ve Kalkınma Partisi’nin propaganda şarkısı olarak düzenlenen Dombra Türküsü’nün ozanı Arslanbek Sultanbekov da katılmıştır. Bu sanatçının katılımı, ortaya Denizlililerin ve yerel basın “muhteşem final” adını verdiği bir etkinliği ortaya çıkarmıştır.

Demokrasi Nöbetleri’nde yapılan konuşmalarda sık sık dile getirildiği gibi, “Denizli’nin 15 Mayıs 1919’undan sonra, 15 Temmuz 2016’sı ortaya çıkmış”, tüm Türkiye’yi etkileyen bu üzücü olayın her yıl dönümünde darbe girişiminin hatırlanacağını işaretleri ortaya çıkmıştır. Bu da hem Türkiye’de, hem de Denizli’de demokrasinin içselleştirilmesi, demokrasi kültürünün oluşması, bireylerin kendilerini tanımlamalarında önceliklerini belirlemeleri ve egemenliğin kaynağının millette olduğu anlayışının yerleşmesi bakımından yarar sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- “ABD’li Askerlerin Taktığı YPG Arması Tartışılıyor”, <http://www.haberturk.com.tr/28.05.2016>.
- "Asker TRT b "Asker TRT binasında: İşte 'darbe' bildirisi", <https://www.haber3.com.tr/16.07.2016/00:17>.
- "Başbakan’dan Denizli’ye Teşekkür", <http://www.denizlihaber.com.tr/22.07.2016>.
- "Belediye Araçları Askeriye Önünde", <http://www.denizlihaber.com.tr/16.07.2016>.
- "Binali Yıldırım: Bir kalkışma Girişimi Var", <http://akishaber.com.tr/16.07.2016>.
- "Bu Millet Bir Destan Yazdı", <https://www.haberdenizli.com.tr/08.08.2016>.
- "Büyükşehir Askeri Araçlara Geçit Vermedi", <http://akishaber.com.tr/16.07.2016>.
- "Büyükşehir Otobüsleri Ücretsiz", <http://akishaber.com.tr/16.07.2016>.
- "Cumhurbaşkanı Erdoğan Putine Mektup Gönderdi", <http://www.trthaber.com/27.06.2016>.
- "Cumhurbaşkanı ve Başbakan Bu Talebinizi Karşılıksız Bırakmayacaktır", <http://www.denizlihaber.com.tr/17.07.2016>.
- "Çınar’da Kalabalık Artıyor", <http://www.denizlihaber.com.tr/16.07.2016>.
- "Darbeci Askerler Uçakla İstanbul’a Götürülecekti", <http://www.denizlihaber.com.tr/16.07.2016>.

- “Darbeci Askerlere İlk İddianame Denizli’den”, <http://www.denizlihaber.com.tr/10.10.2017>.
- “Delikliçınar Meydanı Yeniden Hareketlendi”, <http://www.denizlihaber.com.tr/16.07.2016>.
- “Demokrasi Destanı 7. Gününde”, <http://akishaber.com.tr/22.07.2016>.
- “Demokrasi Nöbeti Şölene Dönüştü”, <http://www.denizlihaber.com.tr/27.07.2016>.
- “Demokrasi Nöbetinde Final”, <http://akishaber.com.tr/08.008.2016>.
- “Demokrasi Nöbetinde Muhteşem Final”, <https://www.haberdenizli.com.tr/11.08.2016>.
- “Demokrasi Nöbetine Muhteşem Final”, <http://www.denizlihaber.com.tr/07.08.2016>.
- “Demokrasi ve Şehitleri Anma Mitingi”, <https://www.haberdenizli.com.tr/08.08.2016>.
- “Denizli Meydanları Boş Bırakmıyor”, <https://www.haberdenizli.com.tr/17.07.2016>.
- “Denizli Tek Ses Tek Yürek”, <https://www.haberdenizli.com.tr/16.07.2016>.
- “Denizli Tek Ses, Tek Yürek”, <http://akishaber.com.tr/08.08.2016>.
- “Denizli’de 105’i Rütbeli 515 Asker Gözaltında”, <http://www.sozcu.com.tr/16.07.2016>.
- “Denizli’de 500 Asker teslim alındı”, <http://akishaber.com.tr/16.07.2016>.
- “Denizli’de Bugün Otobüsler Ücretsiz”, <https://www.haberdenizli.com.tr/16.07.2016>.
- “Denizli’de Gergin Saatler”, <http://www.denizlihaber.com.tr/16.07.2016>.
- “Erdoğan, Ali’nin Cenaze Namazını Kılıp ABD’den Ayrıldı”, <http://www.hurriyet.com.tr/10.06.2016>.
- “Ergenekon Davasında 5 Yılın Özeti”, <http://www.radikal.com.tr/25.07.2013>.
- “Fransa’da Terör Saldırısı: 84 Ölü, 100 Yaralı”, <http://akishaber.com.tr/15.07.2016>.
- “Gazi Meclis Gazilik Ünvanını Tekrar Hak Etmiştir”, <https://www.haberdenizli.com.tr/16.07.2016>.
- “Genelkurmay Başkanı Orgeneral Hulusi Akar Rehin alındı”, <http://akishaber.com.tr/15.07.2016>.
- “Genelkurmay’dan Sert Açıklama”, *Milliyet Gazetesi*, 28 Nisan 2007.
- “Genelkurmaydan Çok Sert açıklama” <http://www.hurriyet.com.tr/28.04.2007>.
- “Gezi Parkı’nda Binlerce Kişi Bekliyor”, <http://www.milliyet.com.tr/30.06.2013>.
- “Halk Delikliçınar’a Çağrılıyor”, <http://www.denizlihaber.com.tr/16.07.2016>.
- “Hulusi Akar Kurtarıldı”, <http://akishaber.com.tr/16.07.2016>.
- “Liderlerin Afişi Meydana Asıldı”, <http://www.denizlihaber.com.tr/19.07.2016>.
- “Millî Savunma Bakanı Işık:(2)”, <http://www.milliyet.com.tr/23.12.2016>.
- “New York Times: Türkiye NATO’dan Uzaklaşıyor”, <http://www.cumhuriyet.com.tr/14.03.2015>.
- “Orgeneral Akar: İttifaklar Kurulurken Verilen Sözler Karşılıklı Birer Ahittir”, <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/31.05.2016>.
- “Paralel Yapının Tezgaahını Milletimiz Bozdu”, <http://www.denizlihaber.com.tr/16.07.2016>.
- “Sancar: Darbeye Karşı Tavrımızı Ortaya Koyduk”, <http://www.denizlihaber.com.tr/16.07.2016>.
- “Suriye Sınırında Rus Savaş Uçağı Düşürüldü”, <http://www.radikal.com.tr/24.11.2015>.
- “Sürpriz “Şafak” Operasyonu”, <http://ayintarihi.com.tr/18.12.2013>.

- “Şehir İçinde Otobüsler Ücretsiz”, <http://akishaber.com.tr/16.07.2016>.
- “TSK Darbe Bildirisi TRT 1’de Okundu! İşte TRT Darbe Açıklaması”, <http://www.mynet.com.tr/16.07.2016>.
- “Türk Milleti’nin Devrimi”, <https://www.haberdenizli.com.tr/23.07.2016>.
- “Vali Altıparmak O Geceyi Anlattı”, <http://www.denizli.gov.tr/06.06.2017>.
- “Vatan ve Demokrasi Nöbetine Devam Edelim”, <https://www.haberdenizli.com.tr/16.07.2016>.
- “Yalçın Akdoğan: O Cemaat Orduya Kumpas Kurdu”, <http://www.hurriyet.com.tr/24.12.2013>.
- “YAŞ Ağustos toplantısında illegal Cemaat Yapılanması Üyesi Subaylara Büyük Tasfiye Geliyor”, <http://www.abcgazetesi.com.tr/12.07.2016>.
- “Yerel Televizyonların Uydu Yayınları Kesildi”, <http://www.denizlihaber.com/16.07.2016>.
- “Zeybekçi: 15 Temmuz Türk Milleti’nin Devrimidir”, <http://www.denizlihaber.com.tr/23.07.2016>.
- “Zolan ve Filiz Çınar Meydanı’nda”, <http://akishaber.com.tr/16.07.2016>.
- “Zolan, Millî Mücadele Sancağı İle Halka Seslendi”, <http://www.denizlihaber.com.tr/16.07.2016>.
- AKŞİN, Sina (2013), “Siyasal Tarih (1995-2003)”, *Bugünkü Türkiye (1980-2012)-Türkiye Tarihi*, (Yay. Dan.: Sina Akşin), Cilt:5, İstanbul: Cem Yayınevi.
- Anadolu Ajansı (2016), *Dakika Dakika FETÖ’nün Darbe Girişimi, 15-20 Temmuz 2016*, İstanbul: Anadolu Ajansı Yayınları:27.
- ERTEN, Cemil (2016), “Darbenin Sivil Ayakları ve “Dış” Politik Hattı üzerine...”, *15 Temmuz Silüet Darbe*, (Edt.: Yasin Topaloğlu), Ankara: Elips Yayınları.
- FIRAT, Hande (2016), *24 Saat*, İstanbul: Doğan Kitap.
- HAMSİCİ, Mahmut, “10 Soruda: 17-25 Aralık Operasyonları”, <http://www.bbc.com.tr/16.12.2014>.
- <http://akishaber.com.tr>
- <http://ayintarihi.com.tr/01 Mart 1997>.
- <http://www.denizlihaber.com.tr>
- <https://www.haberdenizli.com.tr>
- <https://www.tbmm.gov.tr/tutanak/donem26/yil1/ham/b11401h.htm>
- MÜDERRİSOĞLU, Okan, “Kürt Koridoru... ABD ve NATO Aslında Ne Yapıyor”, <http://www.sabah.com.tr/09.01.2016>.
- T.C. Cumhurbaşkanlığı (2016), *15 Temmuz Darbe Girişimi ve Milletın Zaferi*, Ankara: Cumhurbaşkanlığı Yayını.
- T.C. Resmi Gazete, 16.07.2014, Sayı:29062.
- UZUN, Cem Duran ve diğ.(2017), *İddianamelerde 15 Temmuz Darbe Girişimi ve FETÖ*, İstanbul: SETA Yayınları:87.
- YETKİN, Murat, “Dün İsrail, Bugün Rusya, Ya Yarın?”, <http://www.hurriyet.com.tr/27.05.2016>.

EKLER:

EK 1: Denizli Büyükşehir Belediyesi'nin araçları Denizli 11. Komando Tugay Komutanlığı'nın giriş-çıkışlarını kapatmıştır.

EK 2: Denizli'de halk camilerden okunan selâlar ile Delikliçınar Meydanı'na çağırılmıştır.

EK 3: Darbe girişimine karşı Denizlililer ilk “Demokrasi Nöbeti”nde Delikliçınar Meydanını doldurmuştur.

EK 4: Demokrasi nöbetleri ve mitinglerinde Denizli Büyükşehir Belediyesi’nde bulunan “Denizli Sancağı” da meydanlardaki yerini almıştır.

EK 5: Demokrasi nöbetlerine katılan Denizlilere çeşitli vakıf, dernek ve belediye tarafından yiyecek-içecek ikramı yapılmıştır.

EK 6: “Demokrasi Nöbetleri”nde Delikliçınar Meydanı’na liderlerin resimleri asılmış, “Yeni Kapı Ruhu” yaşatılmıştır.

EK 7: Darbe Girişimi karşısında takınmış olduğu tavırdan dolayı Denizlililer Başbakan Binali Yıldırım tarafından kutlanmıştır.

EK 8: Denizli'deki "Demokrasi Nöbetleri"ne zaman zaman Denizlili siyasetçiler, milletvekilleri, vali ve ekonomi bakanı da destek vermiştir.

Ek 9: Demokrasi Nöbetleri belli bir süre sonra şenliklere dönüşmüştür.

EK 10: “Yenikapı Mitingi” ile aynı anda (7 Ağustos 2016) Denizli’de yapılan mitingde de aynı şekilde birlik ve beraberlik yaşanmış, bu yönde mesajlar verilmiştir.

EK 11: Denizli'deki mitinge, HDP dışındaki, tüm siyasî parti temsilcileri ve partililer katılmıştır.

EK 12: Demokrasi Nöbetleri Dombra Türküsü'nün ozanı Arslanbek Sultanbekov katılımıyla 10 Ağustos 2016'daki şölenle son bulmuştur.